

2.
2

Incipit prologus in libro
athanasii habito contra hereticos
Sabellium Fotinum et Arium

Omnium in manus
serenissimi lectoris
beatissime papa
materne liber i
lle a catholico sa
cerdote et pro
batissime vite beato athanasio. co
tra hereticos. id est Sabellium. foti
num et arium disputatur. puenit: i
lino respondet. Et quomodo fie
ri potest. ut cum lanato athanasio
successore beati alexandri epi ha
buerit arius conflictum: cum consti
tum. sicut in historia ecclesiastica le
git. turpissima morte. id est ex
plo iude traditoris dni nri ihu xpi fu
isse sulum. ut quod fetida mente con
cepit. fetido terminaret sine? Et
si illud recolat quod in chronica
sua beate memorie sulphic? leue
cus posuit dicens. duo arii tanquam
duo serpentes ex vno ore libula
bat: duos arios fuisse euidenter
repiet. Vnde intelligit cum ario sup
litate. non cum illo qui sulus est: aut cum
aliquo ariomaita sem athanasii
u habuisse conflictum Quapropter o
portet op? ut credimus a deo imple
tum a catholicis sepius relegat: ut
agnoscant qualiter hereticorum pol
lunt vitare venena. et fide suam
abique vlla hesitatione deo auxili
ate valeant custodire **Explicit**
prologus. **I**ncipit liber primus
de fide catholica

Omnium apud niceam urbem
a trecentis. decem et octo
episcopis ex euangelicis a
postolicisque doctrinis
spualiter vigore predictis. fides ec
clesie confirmaret: ibi arii perfidia
constantino imperatore parte detegit.
Et cum eius perfidie dogma eorundem
episcoporum sententia refutaret: ab ec
clesia separatur: ne tam impia do
ctrina diu in ecclesia latens auctorum
interpereret mentibus. Sed ubi imperator
compit integram ab episcopis fidem ecclesie.
ut est ab apostolis tradita. sanctius
confirmari precepit: et eundem ari
um ut rebellem sacre fidei exilio
relegari. Sed sicut eum serpens.
in paradiso dolosis persuasioibus la
queauit: ita quoque constantia ger
manam eiusdem principis per quendam
Sabellium arii perfidia irretijt. et la
tuit in ea dyaboli virus: donec tem
perum erumpendi quod eam repleuerat
iuenit. Hec igitur cum in ultimo sul
obit die fidei visitatione peruerso
f. statim ab ea innocenti fidei pomum
venenosi ubi proiat: et illico ex
plo primi hominis. nescius per tras
gressionis viam dilabit. Qui vixi
nis persuasioibus seculum accomo
das: arius qui dudum ab eo tempore
sacrilegus fuerat relegatus. ad ne
cem fidelium animarum de exilio re
uocat: et fide suam principi callidis
seductionibus padescit. frustra se ab
episcopis damnatum affirmabat. Ea
sancit causa idem imperator precepit
apud alexandriam sinodum congre
gari: ut si vera eius assertio doce

res. terra post sēctiā sblecūta ee
dēlic redderet. et omēs de eius
correctionē gaudētes. exide ad de
dicationē ierosolime ecclesie pa
citi⁹ pergeretur. Deniq; cū cau
sa eius ab episcopis diutius tra
ctaretur: idem constantin⁹ impe
rator in suburbano quodam. cui
niromedia nomē ē: finali ordina
to iudicio. tricesimo et pmo impe
rii sui anno. diē clausit extremū
Quam ordinationē predicto sa
telli tradidit: constantio reles
uādā. Qui dum post sui genito
ris obitū adueniens suscepisset
imperii. sicut a constantino dele
gatum fuerat: ab eodem testamē
tū contradidit. Qui ob huius rei
gratiā in tanta apud eūte prebibi
te familiaritate et habitus: ut
non iam presbiter. sed pater im
perii vocaretur: et qui ob impe
randum imperator fuerat eleua
tus. sub hui⁹ presbiteri imperio
videbatur addit⁹. Ad cui⁹ nullio
nē arius est ecclesie reuocatus:
cuius doctrinā rudis princeps i
pijs sensibus retinens. fidem ca
tholicam respuit: et a paternis
traditionibus sacrilego more de
siuit. Qui temporibus suis nō
leuē ecclesie dei vel sacerdotibus
infectionem inuulisse videtur.
Quo etiam tempore plurimos
martires multosq; fecit confel
sores. alios quoq; effollis oca
lis. ac ptophatis amputatis.
semitiuos reliq̄t. Nonnullos vo
rapidi furoris arept⁹ isania. ex

pprijs sedib⁹ relegādo dāpnantē
In q̄b⁹ dñi dicunt. videtur eē cō
pletum. Si me inq̄t pleasti sunt:
et vos plequetur. Hic igitur
priulq̄ arminū vel seletia ex v
nuerso orbe dolo congregat do
mi sacerdotēs. totū dñū facere cu
piens. iudicem quēdam nomine
probum. sua auctoritate suffultū
arbitrū inter eūdem arium atq;
athanasii adesse precepit. Illū
vtrq; quem fidelem in regno suo
et omnū mundanarum litterarū
artū pre ceteris hominibus pro
baueat eruditum. Qui omnib⁹
curis publicis procul amotis. in
tuncta sibi omni celeritate maluit
adimplere: ut iussis imperialib⁹
paruisset. et fidem veracissimam
suo examine cōprobaret. Hic ita
q; cum apud laodiam vrbem si
rie. sedo constantij impij anno
renisset: pro tribunali in audito
rio sedens. turbis hinc atq; in
de astantibus. arium. atq; atha
nasilū. hys alloquitur verbis.
Gloriosi ac piissimi impatoris
sacra pmonitus: precepti ut vos
fidei negotiū tentilari. Athana
sius dixit. Et quis tam retere
audeat pūcipalia precepta ab
nuere? Probus dixit. Ergo re
nerandi augusti. sacra legatur.

Epistola p̄staci augusti.
Constantin⁹ p̄staci p̄p̄petu⁹
ac triumphatoris leḡ augusti:
pro iudicia salutē. Dīno munere
paternū adeptus imperiū. illud

nobis est primitus enitendum: ut he-
retica consuetudo deleta, sacre no-
stre fidei columna orbis gaudeat
vniuersis. **Q**uique de puerlo itinere
peruertit ipsum, saluat animam eius:
et suorum rogit multitudinem pec-
catorum. **E**t quoniam nunc plerique repi-
munt huius sceleris locos, hanc p-
fidiam ritu sacrilego proleptos, as-
serentes se integram fidei regulam
retinere: quod non solum homines impia se-
ductione fallentes, verum etiam ingeni-
te maiestati iniuria irrogantes, et fi-
lij creaturae substantiam eius diuinitati in-
gessit: monemus, ut nostre mansuetu-
dinis auctoritate precepta, inter ar-
chidiaconum venerabilem presbiterum, et a-
thanasium eiusdem auctorem erroris e-
piscopum, huius negotii examini faci-
as agitari: precipue suades, ut
animi puritate depolita, vere fi-
dei ac probate colla submittant: ne
nostre pietatis ac mansuetudinis p-
cepta, solita temeritatis audacia
contempnentes, ad grauem puocent i-
racundiam. **E**t licet huius fidei munus
nodum precepit: sapietia tamen qua
pro ceteris polles, aucta te credimus
posse sine cuiusque susceptione pro-
ne, fideliter discernere: id plus quam
hominibus placatur. **E**t alia manu
optamus te bene valere. **D**ata con-
stantinopolim, die duodecima, kalen-
das ianuarij. **Probus**

Conradus principis sacrae ge-
lis indat

Per spiritus in ydolorum cultu
ra nulla veri numinis con-
sistere maiestatem, christianis memet

ipsum dogmatibus scribere volo: quibus
asserunt vniuersum et verum esse deum, qui
vniuersa que videtur: et que non vi-
detur virtute ubi sui creauit. **E**t
quoniam cum plures christiani nomine ti-
tulo consecantur, a veritate eius de-
fidei procul aberrare dicuntur, diuisa
sunt sentiendo, et varia dogmata
illibata sectando: scire nunc magno
pe delidero, quod sit recti dogmatis
fides, cui remotis omnibus dubieta-
tis ambagibus tenaciter inherere
queam. **N**e erroris ceitate ex-
ui cupios, maioribus tenebrarum
erroribus implicer, si passim et
sine villo examine discrimine, a-
licuius secte que primo occurrerit,
imitator epistola: quod verum pura sit,
nec ne, vel veritate fulta ignoro.
Et ideo si placet, primo quia pla-
cere debet, vniuersum quodque verum in conspe-
ctu nostro fidei sue sententiam pandat:
ut examinatione habita, quod firmior
auctoris, et verior repta fuerit, huic
omnes iure credamus: et hanc indubi-
tante hypothesi falsitatis errore se-
quamur. **Conuenus**

Quomodo tibi tanti misterij se-
creta committere possim, et
rei receptum arbitrum collocare:
cum necesse gentilitatis maculas, veri
dogmatis preceptione ablueris?

Probus

Hec est utique quod totis viribus
cognoscere cupio, quod sit rectum
et veridicum dogma: in quo me opor-
teat occultis misterij sacramenta p-
cipere. **N**eque enim modo profunda misterio-
rum archana michi patefieri delideo

sed illa nūc in Elagito demōstra
ri. que in vīa fide extrinsecus ha
bentur. et publice p̄dicantur id ē
q̄ vn̄iq̄q̄ ver̄ sit vs̄ visibilū et
inuisibilū cond̄ itoz rerū Et quia
hoc vos vno ore p̄fiteri n̄ nescio:
q̄d cause extiterit. vt in tam vari
as diuidamini sectas: vt que sit
vera. que re sit falsa. intelligi a
nobis omnino non possit: p̄lq̄
vltro certamine. digno patien
tie moderamine habito. q̄d sit cō
gruū diligent̄ cognoscām?

Athanasius
Vn̄c sic om̄i litterarū genē
imbut̄. et philosophic̄ discipli
nis admodū erudit̄. mirari vl
q̄ nō debes. plurima penes nos
et varia nouitatū dogmata extit
se: cū apud vos tot sētentiarū no
uitates emerlerit. quot pene noia
ip̄oz cōtinētur auzoz Nam cum
tres sint in mūdo. iudeoz. paga
noz. xp̄ianozū religiones. mul
tis et longe discretis sententiarū
diuersitatibus vnaqueq̄ religio
a seipsa desalcens. in varias p̄
prie institutionis sectas diuisa ē:
dum vn̄quisq̄q̄ suauitate recen
tioris sententie. non veritatem.
sed veritatis similitudinem profe
rens. illectus. antiquitus a pat
ribz traditā lineā dereliq̄t. eo i
remediabiliter p̄ iuua obereans.
quo nouitate pro vetustate vtiē.
tanq̄ antiqui limit̄. et a patribz
traditi viam incedens Aut enim
multū sentit. aut minus credit.
et ideo mediu et regnū iter incedis

nescit. Hec idcirco p̄fatus sum.
vt tibi clarissima explorande ve
ritatis indicia demonstrarem: vt
agnoscere facillime queas illum
p̄auitatis errore inuolui. qui p̄ri
ca apostolica fidei instituta dere
linquens. ipse sibi pro sue volū
tatis arbitrio fidem quā seq̄ debe
at somniat **Arius**

O Dime athanasius errore p̄
fidie in adiectis. et i nup̄ in
uēt̄ rerū nouitatibz plūte p̄fiteb:
ap̄lico in hoc ip̄m congruente te
limonio. quo ait. Prophanas
aut̄ vocū nouitates deuota Vnde
obscuro. vt ab hoc inquisitionis
tramite n̄ recedas: diligent̄ atz
attent̄ inuestigando. q̄s nouo
q̄oue at̄quoz vtiē fidi sacramto

Probus
Hec que asseritis. facilli
me innotescant. et ad lucem veri
tatis remota omni caligine ambi
guitatis veniant. antique fidei
regulam pandite: et ita vt est ab
apostolis tradita. nostris auzibz

Quintimate **Conuentus**
Nedimus in deum patrem
omnipotentem. et in ihesum xp̄m
filū eius dnm̄ nostrū: et in sp̄m
sc̄m. Hec est fidei nostre regula.
quā celsi magist̄io d̄ns tradidit
ap̄lis dicens Ite baptizate om̄es
gentes: baptizantes eos in noīe
p̄ris et filij et sp̄s sancti

Agni mira **Proby**
Meli stupore attonit̄ heres
tres a vob̄ vos p̄dicāi q̄sp̄ies:
cū lb̄ vn̄iq̄ di et siḡario potentie

mandat. at. cōfugiēdū credideri.
Vñ que sit ratio huius fidei. l' qd
illo triū rerū. triūqz vocabulorū
noīa indiant. q̄lo nos breuiter
iformare dignemur. **Sabellius**

Plane a nobis tres p̄dica
ri deos. non audisti: sed
credere nos in patrē. et filiū. et
sp̄m sc̄m: sicut nobis est ab aplis
traditū. simpliciter p̄felli sumus.
Cū enī patrē nominamus: nō ali
um patrē. aliū volumus itelligi fi
liū. s; hūc eūdeqz et patrē. et fi
liū p̄dicamus. Deus enī ineffabili
v̄tatis potētia. qua oīa implet.
marie v̄ginis v̄terū opplēs. et
qz ex eo p̄ huānis piacul' expiā
dis. carnal' materiei substātiā.
sine sui mutatiōe suscipiēs. visi
biliter se se huānis obtutibus de
monstravit. et in eo ip̄o homine
quē assūpl̄it. filius nūcupatur:
cū nō alius atqz aliū. sed idē pa
ter itelligat: et hac rōne vñ v̄
limus d̄m. non aliū vt dixi. atqz
aliū introducentes. sed hūc eū
deqz. vñ et verū p̄fētēs

Fotinus

Pie Sabellius p̄fessus est.
deū p̄m. p̄ v̄ginē natū. nelāo
qd̄ p̄tensiois v̄tū tante ingerēs
mandati: vt p̄ id qd̄ extēlus in
v̄gine est. ip̄e sibi pater. et ip̄eqz
sit filius: quod nullus ei xp̄ianorū
p̄fessit. Vñ magis ego dico d̄m
p̄m. et filiū habere d̄m nr̄m
ihs̄m xp̄m. ex maria v̄gine v̄tū
lumētē: q̄ p̄ sc̄e cōsulatiois excel
lentissimū atqz inimitabile beatū

dm̄is meritū. a d̄o p̄rē in filiū cō
adoptat9 et eximio d̄nitatis ho
nore donatus. Ceterū d̄s inuola
bil' et inēlus. nec ex se aliū ge
nuit. nec ip̄e v̄nqz genit9 fuit: ut
merito aut de se filiū habēt. aut
ip̄e sibi filius esse credat. Sed ē
v̄nic9 et singularis. nec generā
do passioni obnoxio9. nec seip̄m
p̄tēdendo cumulat9: nec suā in
v̄gine portionē diriuādo. diuisio
ni libic9. **Arius**

So p̄fitor ingenitū p̄m
ante oīa t̄pa filiū ineffabi
liter genuisse: p̄ quē et in quo hec
visibilia fecit. Qui nouissimis tē
poribus p̄pter huāni generis sa
lutē. a p̄rē missus: verū hoīem
in mūdo gestauit: quē inuolabili
ter de v̄gine maria sine humani
generis p̄mixtione suscepit. Qui
cū sit creature sue d̄s. et d̄ns. n̄
p̄t tamē genitori suo aut in oīb9
p̄ferri. aut i aliquo cōequari: quē
et deū suū. et sue originis p̄fite
tur auctorē. Nō tamē idō duo d̄i.
q̄a et hic de9: nec ideo non de9.
q̄a solus pater d̄s: sicut ideo nō
bon9. quia solus pater bon9. cū
sit et filius nō solū bon9. sed et
bonorū creator: et sicut ei nō adi
mit. vt non bon9 sit: cū solus
pater ip̄i filij p̄fessio sit bon9:
sic ei n̄ aufert. ut de9 sit. cū sol9
pater deus sit. Et sicut bonitas
filij. non p̄iudicat singularitati
patris bonitatis: sic d̄itas eius
non offiat patri. ne v̄nic9 ac sin
gularis sit de9. Et hoc mō vñ

pfitemur deum. non negando ut
dixi filiū deum: sed pene solū pa-
trē vni⁹ dinitatē auctore pstitūtes

B Athanasius
Ene prēm ex se filiū ineffa-
biliter ante omnia tempora genuit
se artius sua pfellioe difiniuit:
sed utrū filium ex ipsa patris ef-
sentia. vel natura. an aliūde geni-
tum velit asserere. hac intet im-
pleatione reticuit. Ego eni pa-
trem et filium et spm scm. vnius
substantie. vniūqz esse natūe cō-
fiteor: ita ut non ex nichilo neqz
ex aliquo. sed de patre filium ge-
nitum. et de pte et filio spm ere-
dam patere scm. Et licet tres
in sua proprietate subsistētes p-
fiteor esse personas: horū tamen
vna natura. vnaqz diuinitas p-
batur. **Probus:**

Q Vanq̄ hec varia et longe
dissimilis linc et vraz diū-
sitas magnā cōfusions caliginē
nostris mentib⁹ inuariat. ut ato
hys ambogib⁹ exuamur. et ut q̄
sit vere fidei pfellio cognoscām⁹:
dignamū evidentioribus diuine
scripture testimonijs assertionū
vellarū sententiā munire: et ne
longo rationis ambitu. ipsius p-
mixte disputationis cōfusione p-
cul euagemini. singillatim vniū-
quīqz testum aduersus ceteros
diuicat: ita ut om̄s contra vnū.
q̄stionū arma sumēs. i hys q̄ vo-
bis cōmunia esse noscō. contra
dissentem. inuicem suffragemi-
ni. Porro si fidei nichil cōmune

habetis suis vniūquīqz vitalē
professionib⁹: ut facile clarescat
utrū in hys que in alio dāpnat.
iple penitus non impingat. Si
placet igitur. cum Sabellio uite
conflatu. et ille contra vos suas
vindicat partes: ita ut si cum su-
pare quueritis. vici⁹ abscedat.
Post quē totin⁹ se certaminē det.
et sua terribias testimonijs tūca-
tur fide: contra quem omnes con-
futationis aciem confirmare de-
betis. Ut si et hic cesserit supa-
tus. disputationis locum ceteris
sequentibus derelinquat: et hoc
modo arbitror ad id aginē trita-
tis posse quātotū⁹ pueniri. Per-
mittatur itaqz ut dixi Sabellio su-
am fidei documentis celestib⁹ appro-

Q bare Sabellio:
m̄ me cū oib⁹ agredi p̄cipi-
liz: rēdeat utrū simpliciter dū-

Q cē fatēat Ari⁹

Q Vis h̄ ipi⁹ negauit? Da-
rēdeat etiam utrū bellio
oia q̄ de do dicūt: si scdm substantiā
accipiēda sūt Arius:

I Sta nre fidei p̄pa eē noscūt
Fotinus

R Plentior cūta

R de deo scdm substantiā dia-
On temere p Athanasio
nūciari vniūsa q̄ de do di-
cūt scdm substantiā debē accipi.
ppter inullos nominū relatiuos
calus. scdm vsitatū humani lee-
monis eloquiū prolatos: q̄ n̄ ppe
de do s̄ de p̄cis et tēporib⁹. et q̄
b⁹ aiqz vtrū genib⁹ coaptat ide

si se nescit dicit. ut cum se iterum
cognouisse fateatur. aut cum rerum a se
facturum curam gerit: et nunc se iratum
nunc eam placatum ostendit. Que omnia
si scilicet essentia velimus accipere. pas-
sibile sine dubio et improvida divina
proferuntur certitudinem qua aut ignora-
tio. aut ex tempore orta cognitio ca-
dat. qua et tristitia penitendo pro-
nat. et leta subleuet. vegetando
Quod aliud est. nisi mutabilia
propter: et instabili mobilitate huc
illucque diffundit. Unde manifestum
sine probatur: non omnia de deo scilicet
substantia dicitur debet: sed aliquanta
dispensationi respondentia. non nature
et convenientia certo certius profiteri

Probus.

Lacet sufficienter et doctus lau-
dabili breuitate responderis. non
omnia de deo secundum substantiam dicitur: la-
tis tamen hec audire ab eis se deside-
ro. cum tuis loci disputationis tempus
affuerit. Nunc iterum ut ante factus sum.
labellus ut cepit prolequa:

Labellus.

De dei nescitellio ut lupinus
dicit. hinc eundemque et patrem et filium
predicant deum: ne generali errore duos
deos allerere conuincamur: si alius
pater. alius a nobis filius predicatur
Vnde ex hilipis. qui non intelliguntur
vel minus sentientibus aduersa nobis
esse putant: aptissime demonstrabo.
sumi atque omnipotentis dei. vna esse
personam. Nam quod est aliud. pater in me
manens. facit opera: nisi ego in me
manens facio opera? Et qui me vi-
det. videt et patrem: id est ego sum ipse

se pater. qui et filius: et per vnam divi-
nitatem contemplationem. vna intelligas
esse personam. Sed et quod ait ego in
patre et pater in me. vel quod ysaie
ad eundem loquitur dicens. in te est de-
us. et non est propter te: id est proculdu-
bio manifestum voluit indicare. In
alterius promixtione persone in se ipso
ineffabiliter permanere. Si enim ut ip-
si quoque credunt. et ut lupinus pro-
fessus est. simplex est divina natura:
non fieri potest. ut veluti ipse intri-
secus vacua. alterius in se nature per-
sonam contineat: et ipsa viallum conti-
neat ab altera. Necesse est enim. ut
seipsum aut minuendo contrahat. aut
evacuando exinaniat. aut dilata-
do diffundat: quoniam receptorum vel re-
cipientium conditio ista est. ut aut re-
ceptum spacio dilatet ad alterum
recipiendum. aut recipiendum contrahi-
one aliqua minuat: ut intra eva-
cuatum. ad suscipiendum se. natura
valeat continere. Que quoniam tam impia.
quam absurda. simplicia illi et ineffa-
bili nature congrue minime possunt:
id sine dubio restat intelligi. ut v-
nus itaque in seipso manens. de seip-
so singulariter dicitur videri. ego
in patre. et pater in me: et qui me
videt. videt et patrem: ne si de duo-
bus dictum accipere volueris. duos
nichilominus deos separatim distin-
ctos allerere conuincaris. Aut si ita e-
os permanere detestaris. ut horum vnam
dicas esse naturam: nescio quam prole-
rum deformitatem portentum alicui si-
mile. ex vnius rei initio procedentem.
aut in vnius nature substantia prole-

et p̄mixti⁹ habitatem videberis
 profiteri Et hac ratioe simplici
 et interrata dñe v̄tutis natura
 indignis cōposita qualitatib⁹ de
 f̄lare Curte magis ad illa ligu
 laria celestiu p̄onia scōz. quib⁹
 vni⁹ in vna p̄loa manēs diuini
 tas p̄dicatur: ut moyses admo
 net dicens Audi isrl: dñs deus
 tuus. deus vnus est. Et vt ipse
 quoq; d̄s p̄ se in deut̄onomio cō
 testatur. Videte qm̄ ego sū de⁹:
 et nō est alius abiq; me Et iterū
 Testes vos estis: si ē ali⁹ d̄s p̄
 me Nō debem⁹ tāte autoritatē ce
 lit⁹ nob̄ sniaz dep̄mptā. alteri⁹
 dei confessioe frustraē: ne in n̄ri
 p̄niam tāti p̄onij collātes ip̄iū.
 debita deoz cultoribus tormēta
 subeam⁹ *Prob⁹:~*

S huc tā valide p̄cautioi
 polle aliqd̄ referri putat: p̄
 ocaē dignemur *Arrius:~*

Q Um p̄ vni⁹ d̄i p̄habile q̄tē
 et a d̄modū vtilē cōfessionē
 litarie deitatis errore sabelli⁹ se
 matipm̄ conat̄ eruere. nefandā in
 daia len⁹ impietate iacrit: dei
 filiū deū in sua manē substātia
 et p̄riam habē p̄sonā mēte sacrile
 ga denegando. Cui⁹ isanillimi
 furoris audaciā q̄ totūq; breuitatē
 cōpendio vti potuero. celestiu te
 stimonioz autoritate Evenabo:
 ad demonstrandā p̄rie substāten
 tis filij p̄sonam. nō illa que qui
 dem homini suscepto cōgruere ca
 uillatur assumēs. sed illa in me
 diū p̄ferēs testimonia. q̄ sine

villo anapitio intelligentie scrupu
 lo: diuitati ei⁹ cōpetere oēs pari
 ter p̄tendē In geneli d̄m dixille
 legim⁹ faciam⁹ hoīem ad yma
 ginē et similitudinē n̄am. Ecce
 pluralit̄ dixit. faciam⁹: aliū v̄z
 indicās ad quē loquētis d̄i fact⁹
 ē sermo. Neq; enī tā absurde in
 telligendū ē d̄m fuisse locutū. vt
 sibi ip̄e dicēt. faciam⁹: qd̄ p̄pe il
 locū ē. q̄ amētie passionē iacrit
 Nāq; vt alterū ad alterū locutū
 fuisse mōstraret scripturā: p̄tinuo
 subicat dicens Et fecit d̄s hoīez
 Ad ymaginē dei fecit eū *Q* si v
 nus eēt: ad ymaginē suā fecisse
 diceretur Nūc aut̄ ali⁹ ad alt̄i⁹
 ymaginē apte fecisse describit
 Itē cū sodomitas p̄ mult⁹ nefādi
 sceleris faanoib⁹ suis i loq; igne
 is diuinitas imbribus lanxillet
 vrendos: ita refertur. Pluit in
 q̄t d̄no a d̄no: ignē et sulphur.
 Nichil tam euicēs ad ostendēdū
 p̄rēm. et demonstrādū filiū legali
 ter potuit intimari: vt alius ab
 altero. nō vnus a seip̄o sulphu
 reas celitus iaculatus ē flāmas
 Itē ip̄e fili⁹ ad iacob loq̄t dicens
 Ego sū d̄s q̄ visus sū t̄ i loco d̄i
 Poss̄ dicē q̄ visus sū i loco meo: si
 vna loquēt̄ intelligetur p̄loa Itē
 ascēde inq̄t in bethel: et fac ibi al
 tare deo: qui apparuit tibi *N* i
 llud singulari vni⁹ p̄sona p̄geu
 ere potest: vbi distictius alius al
 teri. sacrariū ip̄at p̄stendū *I*d
 ei solitatio dicere: queniēs eāt.
 Fac altare in deo: q̄ apparuit

Item pater deus. de saluandis in
do filio popul: p oleo ppham lo
qitur dicens Et saluabo eos in do
mino do ipoz. Item dauid ad filiū
loquēs dei: thron9 tu9 deus in
seculū seculi: vga cōtatis. vga
regni tui. Propterea vnxit te ds
deus tuus oleo leticie p pfortib9
tuis. Quid hoc ad cōfessionis ex
tore submouēdū. manifestū po
tuit dia: vbi deus deū punxille
describit. Hec iteri pauca de ve
teri testamēto descripsi: nā plura
et manifestiora studio breuitatis
omisi: qbus lucidari9 pbat et
pzm et filiū. distinctis et sepat
substantiaz. ppetatib9 exisse. Quā
aut labellius ex eo qd ait. ego i
pze. et pater in me. vna nūus ē
demonstrae psonā. qd videlicet v
na intra aliā line pfuliois pmix
tione vel line cetero vnaozū gene
que more sophismatū voluit itēp
tāe incē nō possit: ita vna non in
dicat esse substantiā vel psonā: si
aut nō vna dei et hois pōt esse na
tura. De qbus dicitur. q deus in
ipis. et ipsi in do sē. Deniqz itē
ad pzm de credētib9 loquēs fili
us. ait. Et sicut tu pater in me.
et ego in te: ita et ipsi in nob sint
Et iteri. Qui edit carnē meā. et
bibit sanguinē meū: in me manet
et ego in eo. Apūs quoqz de ydi
ota. Et pstrat9 inq̄t p̄fitebit: q̄a
tere de9 in nobis est. Dicit q̄ cū
deus in nobis. et nos i do sum9.
nō confusione psonae. non vnitatis
natiue. nō augmētū accessiōe. nō

de trimēti subtractione qualibet p
posita. vel ordinata. mutabilē cō
stantie qualita te: sed pure et sim
plē fidei puritate. et dno in nobis
habitaclū pparam9. et ille nos
in suā māsiōne. dū ei9 volūtate
faciēdo in ipō manem9. ita pater
et fili9 p indissolubili federe volū
tatis in se inuicem manē noscūt

Q **Probus**
m tam clarissis testimoni
ozū documentis. et pzm et filiū
ppe cōfite demonstrasti. qd label
lius humanis mentibus questio
nū nebulas effūdo negabat:
id nūc a tuis q̄ritur p̄bus. quo
mō deū pzm. et deū filiū sepati
et distincti9 p̄fite do. nō pluralē
ditatis numerū introduce videā
ris. Et q̄q̄ de hoc supioe p̄le a
tione breuiter pauca p̄fiteris:
lata tamē et p̄a questiois hui9 ce
modi debet esse p̄batio: quā tūc
copiosi9 expedie debebis. dum
iter te et athanasiiū disputatiois
examē cepit agitari. Et qm̄ munc
ut dixi assertioe veridica labellij
et p̄fida refutata: fotin9 si va
let fidi sue certē assit testimonijs

Fotin9
Go dno nro ihū xpō inuā
tribuo. purūqz hoim esse affi
mo: et per beate vite excellentissi
mū meritū dinitatis honozē euil
se adeptū. Quis eni femineo por
tatis vtero. p partū egerit: q̄s
puerpie amas exptus. et lactei
poculi alimēto nutrit9 maternis
gestat9 et vlnis? Quis p̄fectum

accepit etatis. quis vniuersas res
pece fragilitatis conditiones im-
pleuit: dum esurie patitur. dum
nequissimi spūs temptatione pel-
litur. dū lassitudine fatigat. dum
in somnū resoluitur. dū cōprehē-
sus neribz alligat. dū flagellis
vberat & palmis. dū ludibrijs
insultantiū agit. dū crucis patibu-
lo suspendit. & mortis suspēdia
ppetitur. quem humana conditio
parētibz sēdit. cuius supnāvtrius
lex. cūta oia delignata. q̄ loco
rū cōgnōe fallit. q̄ de mali spūs
noie scilicet. q̄ iudiciū diē se igno-
rāe fatetur. q̄ tribuendaz sedū
potestātē n̄ se habere testat. q̄ se
in cruce derelictū querit. q̄ passi-
onus formidine & morte terrore
curritur. ppter qd̄ et calicē a se tra-
sire precatur. & q̄ multa que p̄ me-
morare longū est. humanitati cō-
uenientia patitur. **Quis tam in-
sapiens est? ut hec deo congruere
arbitret? Nam illa virtutū mi-
racula. nō p̄p̄ia ppetralle virtu-
te. sed deū per eum fuisse creden-
dū est. Sicut ip̄e ait Pater in me
manēs: ip̄e facit opa. Et iterū.
Non potest a se filius facē q̄cūq̄.
Quia enim deo multū accepit ha-
it: q̄cūq̄ voluit. orationibz ipetra-
uit. Nā si mortuus est reddita vi-
ta. si cecis lumē. si debilibz v̄tus
si leprosis mūdicia. si more ten-
tāz allauerūt. si alimētōzū cre-
atura. multiplicatī fenoris lenit
augmētū n̄ nisi hec oia cōnōis mu-
nere elata sē noscūt. similiqz mō**

perfecta: quo dudū p̄p̄he in di noie
p̄ficerūt. Verū q̄a h̄ in tantū se dō
dignū carūqz p̄leuēdo i māda-
tū ei9 exhibuit. ut ip̄e ait. ego q̄
sē planta ei facio sēp. & ut pater
ad eū loquitur p̄ angelū dicens.
Sicut i zacharia scriptū ē: angel9
iq̄t dñi stabat. & p̄testabat ihm?
hec d̄ dñs dō exeratū: si i v̄is
meis ambulaueris. & custodiā
meā custodieris. tu quoqz iudicāb
domū meā. & mortē p̄ mundi sa-
lute equanimis tulerit: ob h̄ iquā
q̄ se tantū ac talē exhibuit. dedit
illi deus vniuersozū potestātē. &
dñm illū totius creature cōstituit.
Sicut ap̄lūs docet dicens. Humili-
auit semetip̄: v̄lqz ad mortē. mor-
tem autē crucis. Prop̄ qd̄ et de9 il-
lum exaltauit. & dedit illi nomē
qd̄ est sup̄ omē nomē: ut in noie
ih̄u omne genu flexat. celatū.
terrestriū & inferozū. Vñ & ip̄e
post passionē. que ei tale contulit
meritū: aiebat. Data est in ois
potestas: in celo & in terra. Et
v̄tiqz si ante ip̄a dō est: potesta-
tem ex tpe n̄ accepit. quā semp̄
habuille constabat. Sed ut dixi
ob p̄clarū obediētē ac passionis
meritū dño est honore donatus
et sup̄ omnia exaltat9: sicut & pe-
tr9 loq̄t dicens. De9 patrū n̄oz
exaltauit p̄uerū suū ihm. Et iter9
Dextera ignē dī exaltat9. Ac cur9
Certillie iq̄t sciat ois dñm ille:
q̄a & dñm illum & xpm fecit hūc
ih̄m quē vos ex: asipit: ostēdēt
euidēt9 ppter passiōē crucis ex

tpe deū fuisse: non deū ante tpa
natū Vñ et paul⁹ Tanto inq̄ a
gelis excellior factus: q̄to excel
lent⁹ pre illis nomē accepit Qd̄
ei fit. vel accipitur: ex tpe sumit
maū. Nam ex semine dauid. o
rigine sup̄sille p̄napiū. dina v
biq; testantur eloq̄a: sicut deus
ad dauid loq̄tur dicens **Filius** q̄
egredietur de renibus tuis: ip̄e e
dificabit in domū. **Et iter⁹. De**
fructu ventris tui. ponā sup̄ sedē
tua **Et ysaias** Ecce radix yelle
erugat regē gentes **Et ap̄lus.**
De filio inq̄t suo: qui factus ē ei
ex semine dauid. **Et angel⁹ ad**
maria Dabit illi inq̄t dñs deus
sedē dauid p̄ris sui **Et ex hys igitur**
et ex alijs quāplurib⁹ euidentibus
demōstratur: nō vñ ante se
cula fuisse. sed in deū bone actio
nis merito p̄falle **Probus**

Intentat. a fotino quatio
nib⁹: e diuersa venientū re
spōsionibus occurratur **Atha**
na **Sea que arrius natus.**
contra labellū p̄lecut⁹ et di
ligenter adūtas: ibi etiā fotini p̄
fidiā pariter cognoscās exclusam
utputa. labellū vñā p̄tendo p̄
sonā. filiū ante cūctoꝝ origine se
culozū subllitē denegauit: qd̄ id
ip̄m quoq; fotin⁹. impijs alleue
raē cōm̄tis aggredit. dū filio ex
humani ortus natiuitate inuicem
tribuēs. oino eū n̄ fuisse testatur
Que sacrilege opinionis senten
tia: arrio copiosius p̄lequēte cal
lata est. Ap̄te ei et luadius demō

strauit filiū dei. deū ante tpa s̄b
stille **Probus**

Quoniam quidē arriū. de p̄pe
tate p̄sone filij subllitēis
contra labellū satis egisse: sed
disputationis ordo vel rō possit.
ut fotini quoq; affectio p̄prio de
beat p̄transientū refutationis obi
ce submoueri: ne dum nimis bre
uitati studet. res necessarias ob
mittē videamini. **Nō** enī parua
itulit sue fidi q̄stioez mlt̄: alleue
rādo docum̄tis. filiū dī ex maria
inuaū accepisse. et in deū clarissi
me actionis merito p̄falle

Athanasius
Quoniam p̄gebit. aut me. aut
arriū fotini demētā. diue scriptu
re autoritatib⁹ arguere: q̄ in tā
tū prupit uisane. ut p̄phias. at
q; ap̄las dicit. et sano animo
repugnās. nescio q̄ vilissime deo
gationis exēpla. q̄ de⁹ p̄ nostre
redēptionis salute. volūtario sub
it affectū. in inuiciā tante protulit
maistatē **Arrius**

Colerabil⁹ iudeozū xp̄o in
sultantiū voces. aut eru
atixi latronis blasphemie audiri
tur: q̄ nefanda hu⁹ fotini p̄fidi
a sustinet. **Quis** enī ferat purū
hoiem p̄dicari. aut ex maria sup
sille inuaū eū q̄ de celo venisse. et
ante secula genitus p̄testatur?
Sicut itē de p̄re loquēs. et eter
ne natiuitatē nullū pandēs: ait
Antē secula fūdauit me: et antē oēs
colles genuit me **Quia** enī stelle
in signis temporum polite sunt:

natiuitatem filij sui. deus pater.
ante aliorum originem id est ante
omnium temporum seriem extitisse te-
statur. **F**i. ut spualiter dictum
intelligam. ante luciferum id est
ante angelorum creacionem: quoniam
de angelo dictum est. lucifer qui ma-
ne oriebat. **F**otinus

Re. De sciam predestinationis veri-
tatem dictum accipitur: quod
apostolo contestante atque dicente
Qui predestinatus est filius dei.
in virtute. Nam sic dictum est an-
te omnes colles genuit me. cum
tamen nouissimis temporibus fue-
rit natus: quomodo et apostolus electi-
onem sanctorum. ante exordium factam
asserit scriptura. Qui nos inquit ele-
git ante mundi constitutionem: et uti-
que non nisi in fine mundi electi. Di-
cit et apostolus qui ante secula non sub-
stantialem. tamen in predestinatione electi
esse dicuntur: eodem intelligentie ge-
nere. et de christo qui ante secula di-
ctus est natus. cum nondum fuerit
natus: in predestinatione dictum acci-
pitur. **M**oris est enim divine scripturae
id quod pro certo futurum est: ac si iam fac-
tum sit enarrae. **V**n propheta de deo ait
Qui fecit que futura sunt. id est in
predestinatione facta: in re autem non
dum existentia. **I**ta et filij natiui-
tas. ante secula predestinata: in
fine terro ex temporum veracitate or-
ta. **P**robus.

Ita que ante mundum prede-
stinat filij natiuitas. ex dei patris
utero potest esse descripta: tu vero
filium ex mala origine matris accepit

se testaris. **F**otinus

Re. **E**d non ideo intelligendum. christus
de deo patre esse natum. quia
aut se de patre genuit: aut pater
genuit fatetur. **H**oc enim deus pater
de adoptatus et adoptatis filiis
fuerit. **D**icit per ysaia dicit filios
inquit genui et exaltavi: ipsi autem
spreuerunt me. **E**t iterum primoge-
nitus meorum filius israel. **E**t iohannes dicit
qui natus est inquit ex deo. non peccat:
et non potest inquit peccare. quia natiuitas
dei seruat illum. **N**on inquit quia homines
deus de deo nati esse dicunt: idcirco
eis humane natiuitatis auferre
origo. **A**ut pulchrum de hominibus
nasceretur: ante mundi principium
per divine natiuitatis memoracionem
extitisse credendum. **A**rius

Quoniam manifestissime veritati.
collida disputationis arte
fotinus obnitit: euidentissima est divine
scripturae auctoritate frangendus.
Johannes et apostolus illius credo insani-
am longe ante in spiritu prophetiae ante
principium seculorum substantialiter apud
patrem deum filium extitisse testatur:
et ac si fotinum alto impitio copose
demerit. et letali quate sepultum
clarissime sue vocis pronio exatit
dicens. **I**n principio erat verbum
et verbum erat apud deum: et de-
us erat verbum. **H**oc erat in prin-
cipio apud deum. **E**rgo ei qui in prin-
cipio erat apud deum: non relinquere. ut
nouissimo tempore. originis sue principium
ab homine supererit. **E**t ne hoc verbum
quod in principio erat apud deum. divine
vocis tractante extitisset sonus: ait

Et deus erat verbum. Quod si hoc verbum deus erat: substantia manens. non sonus transiens erat. Fundate enim nature status ostenditur: quod fuisse vel esse substantialiter predicatur. Et quoniam nunc quoque sabellum in hoc auditorio nobiscum altare conspicio: in utroque testimonio huius tela videtur. Et inde fortiter occido: unde de sabellum primo. Audiat quod sabellus deum apud deum fuisse: et delinatur ab unitate persone. Audiat fortiter hunc. Verbum deum in principio extitisse: et delinatur ei de maria unam tribuere. Hoc inquit erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nichil. In hoc mundo erat: et mundus per ipsum factus est. Antecedet creator. creaturae sue operis an non? **Probatur**

Quoniam opus sui fabricam: concedere creatori. Neque enim potest vlla ratione admitti: ut potest ipse cepit. qui facti auctor extitit. **Arrius**

Sed ergo omnia per filium facta sunt. et mundus per ipsum factus est: apparet vel ante mundum vel ante via que facta sunt filium extitisse. **Probatur**

Nichil hac probatione manifestius potest demonstrari.

Arrius

Sed ne forte vnius aperi probatione insufficientes esse profidis videatur: alia si per ipsius testimonia filium dei ante secula subsistere eam substantia. breui probatione subnecto.

Probatur

Licet ut reor vtilius et validius hoc testimonio nichil sit: tamen me ut dicitur testimonio per probationem. assertionis tue cumules fide: pauca ut ais arcu scripta breuitate persequere. **Arrius**

Omnium enim ihesu christi vox est in euangelio dicentis. Nemo ascendit in celum. nisi qui de celo descendit: filius hominis qui est in celo. Et iterum. Descendi de celo. non ut faciam voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me patris. Apparet ergo iam fuisse quod de celo descenderet. ut fortiter erubescat: et alium esse a patre. dum non sine voluntatis arbitrio presumit aliquid facendum: sed mittentis se in omnibus exequatur voluntatem: ut sabellus et ei similes contumescant. Item inquit. pater clarifica me. illa gloria quam habui apud te: antequam mundus fieret. Ecce ante mundi constitutionem honoris gloria perditum: penes patrem se fuisse testatur. Audiat quod sabellus: alium apud alterum. Audiat fortiter: gloriam ante mundi possessionem se principium. Item apertius eum in perditionis forma fuisse ostendens. pulcherrime nature seruilis formam suscepit: ait. Qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratum est esse se equalem deo: sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens. Ita quod deus erat qui ut homo esset. dei se formam exinanisse docetur. Item iheremias. Dominum fuisse pulcherrime hominis formam dignam esse allumere: euidetur aperit dicens. Hic est deus noster: et

non reputabitur alter ad eum.
Qui ad inuenit omnem viam sci-
entiae: et dedit eam iacob puero
suo: et israel dilecto suo. Post hec
in terris visus est: et cum homini-
bus conuersatus est. Nec tam fir-
ma. tamque robustissima. de diui-
nis autoritatibus elata probame-
ta: qualibet fortius si valet argu-
mentatione dissoluat:.

Probus:

Iadhuc tam manifestis.
tamque perspicuis documentis forti-
tudo obuius ire delideat: certum
est eum morbo de contentione via
o egi. qui tante non subicitur rei
fati. Sed ne studio dilatandi cer-
tamine. nebulose fallitatis que-
stiones intendat. et in superfluis
rebus necessarium tempus ablu-
mat: vtilem suis pleactionibus
finem ponat. Arius vero atque a-
thanasius. qui filium dei ante mu-
di ortus principia. de patre geni-
tum constant. quod videlicet label-
lus pariterque fortius negabant:
quod in vna eandemque sententia fidei
dilatandi faciunt. seque non conueni-
ant edicare non morerentur:.

Athanasius:

Persistere ante secula filium:
veraciter arius profiteretur. Quod
autem de patre natus sit: non tan-
tum modo vocis. et simulata ver-
borum confessione: non et veritatis
appietate conardit. Quem cum a
paterne nature substantia longi-
us separant: et conditio nature
non dispensationis ratione. patris subie-

ctum affirmat **Probus**

Quare illi fidei vestre indica-
re date: et quemadmodum cre-
datis. reanti pleactione signate:
et possit ad normam apostolice confes-
sionis disputationis quoque mate-
ria captari **Athanasius**

Ne tuos quem oratione loquillia
sententia. fidem meam breui
sermone concludo: patrem et filium et
spiritum sanctum deitate. potestate. magni-
tudine. natura vnum esse confiteor.
Nec aliquid in hac trinitate novum
extraneum. ac si non ante fuerit.
postea vero ad dictum sit. assero:
sed ut dixi. vnum esse nature vnius
que substantie credo **Arius**

Sicut licet tres personae in
sua proprietate manent: ita
tres substantias patris et filii et spi-
ritus sancti esse confiteor. Alia est
enim patris. alia filii. alia spiri-
tus sancti substantia. Nec potest vl-
lo modo igenite substantie: aut ge-
nita filii. aut creata spiritus sancti per-
sona nata. Vnde nec potestate equa-
les. nec magnitudine similes.
nec natura conuerses. a nobis fide-
li confessione creduntur: **Probus**

Hoc totum est in quo ab-
inuiam dissertare videmus
id est quod vnum diuersas. a lustri-
tutatis vna dicit esse substantiam:
id nunc disputationis ratio posuit.
ut assertiones vras. non substantie
argumentorum de industria dyale-
ctice artis venientium sed puris et
simplicibus. diuine scripturae docume-
tis robustius fulciat. **Arius:**

Oredo quod memorabilibus presu-
pente tue sensibus. athanasium
pleationem. nequaquam subtraxit ob-
liuio: quia id elegantius posuit. il-
lum debet putari errore notari. quod
noua et inutilitatis verborum commenta
lectatur: adiacens apostolicis dogma-
tibus. quod ab eis stat traditum
non fuisse. **Prob9** Ita memini

Arius
Exigo nicens decreta concilii
pandatur: et agnosces. athana-
sium vel eius autores. apostolicam fidem
nouorum adiectione verborum eatenus
corrupisse: ut eos qui antiquis pa-
trium inuictis habitis doctrinis. ambi-
tione regia. ausu censuerit feraci-
bus relegandos edicis

Prob9
Impudentem negotii ratio po-
stulat. ut decretum nicens concilii ce-
nsetur. hoc quoque athanasius sua
pleatione designet: ut ex utrius-
que voluntatis assensu. si quod illud
est. quod offertur extrileius. rea-
tetur. **Athanasius**

Ause congruit: ut rerum gel-
tarum lectionis copia non ne-
getur. **Prob9**

Exigo ut delideras: presertim de
creti lectio ventilet

Fides nicens concilii
Redim9 in unum deum patrem
omnipotentem. omnium visibilium et in-
uisibilium factorem. et in unum deum nos-
trum ihesum christum filium dei. natum ex
patre unigenitum. hoc est de substantia
patris. deum ex deo. lumen ex lumine.
deum verum. de deo vero. natum. non

factum. unius substantie cum patre. quod et
grece dicitur omouision. Per quem fa-
cta sunt omnia. que in celo et que in ter-
ra. Qui propter nostram salutem de-
scendit. incarnatus est: homo fac-
tus est. **P**allus est et resurrexit ter-
tia die. ascendit in celos. venturus
iudicare vivos et mortuos: et in
spiritum sanctum. **E**os autem qui dicunt. eum
quando non erat. et antequam nasceretur.
non erat: et qui de nullis extanti-
bus vel ex alia substantia. aut es-
sencia dicunt eum conmutabilem et mu-
tabilem filium dei. **S**imiliter hos anathe-
matizat catholica et apostolica ecclesia

Arius
Profrudes viorum optime p-
te. illius decreta concilii in sig-
nificatione apostolice fidei. ausu teme-
rare presumptiose fuisse conscripta:
Quid ei opus erat nouum hoc omou-
sion vocabulum antiquis dogmatum
regulis inseri? Nam quod apostoli vel
eorum discipuli atque omnes per ordinem
successores. qui ad illud vel quod tem-
pus. in christi confessione viuimus.
omouision vocabulum ignorabant:
impietatis sacrilegium in fidei verita-
te leuitos fuisse diam9. pro eo sali-
cet. quod huiusmodi nomine presertim
sine ipsius predicationis assertione per-
ceperunt ad christum. Si enim a nobis
ut isti penitus metuentur. noua in-
roducebat. contra apostolorum statu-
ta doctrina: id utique conueniens
erat noue a nobis ignote doctrine
antiquis apostolorum obuias doctrinis
et nouitati veteri statuere presertim. non
detulisse nouitate putare: ut quod

michi hoc nomē sequēdū iponit? ut qd me ad hui⁹ rei nouitatē uio-
lēti⁹ trahit? Et ut qd hoc apo-
stolice fidei sup addit uerbu⁹? cui-
us nec aphe quidē nec apli vspia
faciūt mētionē? Quod istud q̄s no-
mē est sine quo fides eē nō possit?
sine quo xpiani religionis abdicā-
tur honore? Unū enī de duobus
in hac causa sequi necesse est. Si
uera est omouli⁹ assertio: falsa ē
aploꝝ p̄dicatio. que sine hoc no-
mine lōgo tempore floruit. Si uo-
aplica fides hui⁹ nois expeꝛo ue-
ra est. licet est: hec sine dubio fal-
sa erit. que atique fidei nois noui-
tatem adiecit. Reuolue aucta noui-
et ueteris testamēti volumina:
utru⁹ aliarū omouliō sacris indi-
tū paginis poteris inuenire.

Quod probus?

Quid hys referat? **A**thana-

Romino tātum est **A**thana-
li⁹ fēderis nouitate? an eadē
ip̄i⁹ rei uirtutē? q̄ hoc est sortita
uocabulū refugio? **A**reus

Quid dicas nō sc̄p̄ itelligo
Athana-li⁹?

Quonia⁹ res antiqua nouū
nomē accepit: nō uocabu-
lo nouo noue rei uirtus accessit: h̄
utiqz requiro utru⁹ res q̄ antiqua
est simul a te cū nouis nouitate
dāpnetur **A**reus

Res loqueris fortiosas:
et omī stulticie miraculo dig-
nas. Si enī omouliō nouū nomē
est: nō dubiū q̄ et res noua sit.
quā significat uideat **A**thana-li⁹

Quod pariter rem. nomen
qz condempnas? **A**reus
Ita plane **A**thana-li⁹
Itaqz si demrauerō rei anti-
que et ab aplis tradite no-
uū nomē attributum fuisse: uic-
tum te tandem fateberis? An eadē
lic rem antiquā simul cū nois no-
uitate condempnas? **A**reus

R De nō ostendes
Probus?

Que ratio cause flagita-
bat? ut res antiqua nouū
acciperet nomē? Nūquid ei pulc̄ h̄
nois uocabulū sortiret? sine no-
mis appetate manebat? Hoc nul-
lā michi ratiois cōsequētiā habē
uideat **A**reus **O**ptime

Athana-li⁹

Celestia lege moris est
discipline si quādo hereticorū no-
ua doctrina exurgit. cōtra insolē-
tes quātionū nouitates rebus i-
mutabiliter p̄manentibus. nomi-
nū uocabula imutare. et signifi-
cantū rerū naturas exprimere:
que tamē existentū causarū uirtu-
tibus cōgruūt. et que magis ea-
de antiquitas fuisse demōstrēt. nō
tūc insinuet nouitatē. Et ut qd
dico plani⁹ fiat: utoz exēplo In
ip̄o xpianē religionis imāo om̄s
qui credebat domino ihesu xpo. nō
xpiani sed discipuli tātūmō noia
batur. Et quia multi dogmatum
nouorū autores extiterāt. doctri-
ne obuiātes aplice. om̄s lecta-
tores suos discipulos nomina-
bant: nec erat ulla nomis di-

discretio inter veros falsosq; discipulos: siue q̄ xpi. siue qui doctri-
sitarum. siue theodor. siue iude cuius
dam. siue etiam iohannis lectatoris. q̄
se xpo credē faterentur. noluerūt
ut vno discipulorū nomine censerent.
Tūc apli cōueniētes antiochia.
sicut eorū lucā narrāte indicant a-
ctā. om̄s discipulos nouo nomine
id ē xpianos appellabāt. discer-
nentes eos a comuni falsorū disci-
puloꝝ vocabulo: ut et diuini per
psalmā vocabuli sermo impleteretur
q̄ ait **V**eniētū vō m̄: vocabitur
nomē nouū. Hanc ḡ ab aplis tra-
ditam in nouis vtendo nominibꝫ
formā ecclesia retinēs cōtra diu-
sos hēricos pro vt sane fidei rati-
o postulabat: diuinas edidit no-
minum nouitates. **V**eniēz patri
nouū inuincibilitatē nomē ecclesi-
a posuit. **C**ū enī sabelliana here-
sis. genitum ex v̄gine p̄zēz volu-
it illi asserē. ingentū contra hanc
p̄fiteō ecclā tradidit p̄zēz. **E**t v-
tiq; i diuinis scriptis: ingentū nul-
lū ḡ legimꝫ p̄zēz. **P**otest ḡ sabelli-
us audacia suā. in huiꝫ calūpnie
vertere quæstionē: et simili ut tu p̄
positionis genē. vtiq; dicē **C**ur
diuinis scripturis. sine v̄llo p̄p̄tū
pudoris. violentiā factis: p̄fiteō
do inuincibile p̄zēz. q̄ scriptum
ostendē nō valetis? **I**tem quia
eū nō solū genitum sed et passū i-
p̄o dogmate itē sabelliꝫ p̄fiteō:
epi v̄ri dudū smirniū veniētes in
vni. iter ceteras fidei quas p̄mul-
gauerūt sanctioēs: dixerūt p̄zēz

impallibile esse: q̄ religiose eos
seēq; statuisse p̄bamꝫ. **S**ed hic i-
tē ille p̄clamat. **Q**uouisq; v̄licite
licentie audacia p̄tenditis. p̄fiteō
do q̄ scriptū nō legistis. impalli-
bilem p̄zēz: q̄ nec ap̄he tradi-
derūt. n̄ simboli autentia tradit
auctoritas. sed v̄ra est temeritate
p̄clūptum. **R**uelū prolequū-
tur itē ipsi q̄ smirnio cōueniētes.
et hanc religiose cōfessiois fide de
filio statuit: **S**im iḡūt ex dō. lumē
de lumine. **J**am id fotino. qui ex
humane generationis natura in
iū tribuit filio: ḡta calūniandi
ocasio pateat. **I**ple tu q̄lo metiē.
Cur enī nō similes ceremoniarū
causas intendat? **C**ur nō simili
votificatione. ip̄e quoq; insanat
dicens: q̄d dicit. q̄d statuitis.
q̄d scdm̄ v̄m̄ iudiciū possis tra-
ditis. cōfiteōdū filiū d̄m̄ ex deo.
lumē ex lumine? **O**stendite m̄. v-
trū in eadē fidei forma id ē in au-
tētico simbolo q̄d apli tradiderūt?
h̄ scriptum legeritis? **R**ed contē-
tus sum. vt vbi scriptū n̄ fuit:
solum in de ap̄his legatur. de a-
postolorū litteras ostēdat. **Q**uis
has vocū tolēt nouitates? **Q**uis
suis admittē sc̄libꝫ patiat: q̄d
neq; ap̄he. neq; apli tradiderūt?
Itē simile p̄zi filiū. multē et ce-
leberim̄is galioꝝ v̄roꝝ decretis
statuit. **E**xurgat nūc eunomius.
q̄ dissimile p̄fiteō: et dicat. **V**bi
h̄ legitis? ubi scriptū ceppistis?
Vtrū ne pater an filius? hac de
se vnus sit vox? **E**rgo tu arri-

qui me hodie tali cōstringis arti-
culo ut omoulio ppe scriptum of-
tendam: aut fatere cōtra insolent-
tes & furtiuas hereticæ intelligē-
tiæ prauitates & quedam cōfessio-
nis nomina temē prelūpta & sed
ex consequēti ratiōe collecta. fidei
autoritatibus fuisse inserta. ita
vt tot nouorū verborū. religiosa
intellectu extiterint absolutioēs.
quot fuerāt queſite. vel submitti-
tate perfidie occasioēs: aut si id
fateri nolueris & tuis tecum obie-
ctionibus agam. **O**stende michi n̄
ex cōiecturis. nō ex verisimilib9.
nō ex ratiōe vianis. nō ad intelli-
gendū puocantibus & nō ad id p-
sitendū. pietate fidei luadente: s3
pura & nuda verborū pprietate &
hoc scriptū ostēde. ingēnitū aut
impāssibile p̄m. filiū vero d̄m
ex deo. lumē ex lumine. aut p̄i
similē esse. **N**olo michi dicas si si
dei ratio posat. hoc pietas docet:
ad hanc me nois p̄fessionē. scrip-
turarū consequētia puocant. **N**o-
lo in quā m̄ talia ostendas: q̄a &
me similia de omoulii p̄batione
respicis p̄ofitentē vel p̄ferētem.
Ded ferto in manibus diuinarū
voluminū codices. & eodē sono.
eisdēq; sillabis. p̄dictorū voca-
bulorū nomina indita lege. aut
ostēde scriptum filiū p̄i similē. &
fatere dissimilem. **Q**uo hunc erū-
pas: quod si euadas nō est. **T**u
is te implicatū p̄positiois nexib9
enodādi facultas nulla suppedi-
tat. **A**ut concede michi & ex conse-

quētib9 p̄bare omoulio id est vni-
us substantiæ fide: aut si concedi
nolueris. neganda tibi sunt vni-
uersa. que ipse fateris. quia ea
inde posita inuenire nisi vbiq;
poteris. **P**rob9

Seclesiasticæ p̄fessionis
mos est. vt aliqua verborū
vocalia ob coercendis hereticis
cum moribus in fidei autoritate
nuda ponantur que tamen ratio-
ne. ex consequētia rerū existen-
tium restantur. dum eorum veri-
tas. ex qua originem sumūt. diui-
nis contineri litteris inuenitur:
quid dicit ari? **C**ōcedis omou-
lio sicut athanasius dicit. de di-
uinis scripturis. per cōuenientes
p̄fessionis qualitates p̄bari an-
nō? **A**rius.

Sic nescio qua illogistica
artis reſutia: obiectionē
meam conatur eludere. **E**go e-
nim hoc michi ostendi deli dero:
vt eam omoulio dñice sit lectionis
autoritate conscriptum: & sicut
et p̄prie positū legat. aut ab e9
confessione recedat. **P**rob9

Si te referat quæſtionē. & hyl-
dem quib9 tu. constringat articu-
lus: p̄fessionis tue manifestior
et ipse exigēs documto: vt ei de m̄
noue nuda positū litteris ostēdas
inascibile. & ipassibile p̄m. & d̄m
ex deo & lumē ex lumine & p̄i fili-
um similē esse. **Q**ue omnia si p̄prie
posita monstrare minime value-
ris: negādi tibi necessitas iminet

Cui discerni illa ut in videtur la ratio potest subuenire: ut coe datis vobis ea que i rationalis vs stris nude sunt posita. de scriptu raz fontibus emanasse Nam h contentionis vicio deputabitur. ut documentum nudi sermonis exigas: cuius fidei sensum. i scripturis copiosius noueris redunda re sensu igit querendi vocabuli h natura textu origine: et cu sensu inuenieris. nome te pariter inue nisse no dubites. Athanasius

Quantiuqz cu eo rationib9 agas: nullaten9 potest ab hac intentioe reuocari. Nouit ei certissie. qa si ad h descendu fuerit. ut ex consequetia scripturaz. vna esse patris et filij substantia. qd et omouision doceatur. fatissime se posse superari: et ideo diffidentie ac timoris piculo actus. nudi sermo nis flagitat documentum: sed si is et iter9 confessionib9 collingē dus. Exigit a me ut vna patris et filij substantia omouision ostendat: tu at tres vltas id e tres sbas phtas: ostende igit in vbi legis tu tres vltas. Si eni ego vna. h e omouision ido negare debeo. qa h nude scriptu n inuenio: tu. que ad modu tres vltas audes phtat. tu h scriptu nulq potis dmostrae?

Probus
Existat aliqd. qd de di uinis auctoritatib9 documentum p prie et spealiter pnotu. quo ap pbatur patris et filij et spūs sancti tres vltas. tresqz ut fateris eē

naturas. ostende: quo possit a thanasius a confessione vni9 sub stantie qd est omouision deducere. Cu eni trinitio pprie in scripturis po litu ostenderis: apparebit atha naliu temeritate pnaualle obli nationis omouision confessione hactenus p durasse qd pprie positam nequerit demostrae. Si vo nec tu ipse tres vltas demostrae valu eris: pari in codiciis necessita te. obstric9 esse videris.

Athanasius.
Deat tres vltas pprie po litas: et facio vnius. q est omou isio substantie sessione. Arius

S tres sē pater et filij et spūs scūs: necessario tres sē substantie. i qua vnaqueqz psona sepatim et distinct9 pprie sbstiter cognoscatur

Athanasius.
Ie nulla plunt argumēta. hic veritas ex consequeti ratioe col liget: testimonioz ppetas flagi tatur. lege specialiter trinitio po litum: noli conuado dice. si tres sunt pater et filij. et spūs scūs: necessario tres sunt et substantie: qa et ego simili coniectura possum terari9 opinari. Si vnu sunt pa ter et filius. quia ipse ait. ego et pater vnu sum9: quo no est vna substantia? Sed hanc disputatio nis viam ingredi penitus noluit: dum a me specialiter positu o mouision demostrandū exigis testi moniu. Simili ergo et tu ratioe tres vltas specialiter et pprie po

litatis lege. Si ei omoulio ides ne
gañ debeo q̄a h̄ scriptū n̄ ostēdo:
necessario trion tunc fateri de
beo si p̄e politū te demōstrante
cognouero. **Arius**

Ubi sit p̄e pat̄ an nō?
Athanasius

Nisi in tres vltias p̄e poli
tas legeris: nullū tuis in
rogationib⁹ dabo respōlū. Quis ei
nō videat? quo tua tendat obice
tio? Vis enī argumēto collite in
terrogationis. diūlas appare
pris et filij subltātiag. Sed hic
argumētis nō opus est: ubi ma
nifestiore p̄etate testimonio trū
subltātiag exigit documētū. Si
li ad p̄etate testimoniorū. ad ce
rū cōsequētiā trālire delideras:
hoc ipm̄ publice innotescat nō te
potuisse tres vltias p̄e politas
demōstrāre. Et cū nos vtriq; hoc
articulo soluerim⁹: obiectionib⁹ et
interrogationib⁹ tuis satisfaciā ne
celle est. **Proby**

Quantū v̄e disputationis
intentio mōstrat: nec tu o
moulio nec ille trion p̄e et spec
alē politū valet ostēdē. Ne igit
puerili certatiōe in reb⁹ sup̄fluis
diutius inozemur: ab hac puri
exatiōe documēti tantē v̄e qz deli
nite: et ex consequēti ratiōe aut o
moulio. aut trion de scriptura
rū autoritate colligite. Non enim
fac̄ erit de nois appellatiōe du
bitāe: quā testimoniorū copiosa
congēlio firm⁹ poterit p̄uāe.

Arius

Quotū h̄ tua tēdēt lōis
debe nos rationū p̄uasio
nib⁹. et rerū p̄e quētū causis p̄
dicatorū noim̄ stutes colligē: ne id
athanasio videat̄ difficultate de
mōstrāde veritatē. nudi me vom
buli p̄rietatis documēta q̄sille:
ita faciā. vt tui est decreti lōia p̄
mulgatū. Ego ei cōpēdio magis
vt volebā: ne lōgus rationis i
tentio euagata ambiguis sensib⁹
veritatē obūbrat. **Athanasius**

Non potest fides venies in
dubiū: q̄ est veritatē fulta
p̄ludio. Crassiora mēdatorū ru
bila: fulgide claritatē lumina dif
lipāt. Nō potest enī p̄p̄is cōtere
viri⁹: q̄ nō exigit extrinsec⁹ lūe
Ecagiorū ad mūnalis adiuuari
Proby

Iam q̄a tantē postmeridia
n⁹ sol. diē p̄nū trahit in vesperā
v̄e qz fidei discussio integri tem
poris querit spāna. paululū nūc
relaxate animos: v̄atūq; p̄lea
tionū bene memores interi q̄clā
te. Nam et nos vocant puata no
litorū studia: et que nemini negli
gēda est qualiscūq; corporū cura.
Iuce crassina ad estote v̄e fidei
boni defensores: et nos intēti ad
scim⁹ auditores:.

Explicat liber p̄⁹

Incipit liber secundus.

Probus

Quonia vos in illi fe-
deris pacta in edic-
tabili sententia se-
uae non dubito, quibus
id inuicem consentisse videmini, ut
vni substantie, vel triu substantia-
ru pfectione ex diuina consequenti
a leuatur, lucento disputationis
examine comprobatis, omnia que
sunt documentorum puri vocabuli,
atque proprie positi; exigente id iam
me ipius placati ratio poscat, ut
iuxta humane argumentationis ca-
uillatione remota, de sacris diui-
norum autoritatibus voluminum, pa-
tris et filii et spiritus sancti, aut vna cum
diuersis doctorum esse substantias;
ad quam rei probationem non tantum ut
opinor, mea, sed cunctarum pene
mortaliu mens, ita est pedula ex-
pectatione suspensa; ut si tanti nega-
cij merita paderentur, sine vllius
diei reprehensione, vel aliam mo-
menti intercedere, ad summa veri-
tatis atque calorem manifestissime
rationis delibet puenire. Unde ne
tam religiola fidelium, et veritatis
cupida frustretur intentio, omni le-
uocantio luxuriose orationis explo-
sa, de re, de causa de ppetentibus
de necessariis agite rebus; omnem
ut dixi vboru ambitum, et paula
causa vagantes locutionu faleras
leporum sermonu cautius euitan-
tes ut disputationis ure narrati-
o, veritate magis quam cofno tumen-
ti sonetur eloquij. **Athanasius**

Let iam dudum crebro ac sepi-
us de vnitae substantie ar-
ta acta disputaueri, meaque dispu-
tationes scripto mandaueri, quibus a
me in hac disputatione aliquid apud
addi non possit; tum quia huius extrinsecus
nullo aduulante, dicta sunt, necel-
se habeo hec rursus repetere, et in
hoc publice actiois examine mit-
te quo possint tui iudicij sententia
roborari. **Probus**

Si non fuerint areij publicae
onibus tenuata; tunc nostra
poterunt firmari lina. **Arcius**

Quid he fraudum tendit
le pferuntur; ut quod in patro-
nium nefande assertionis, iudicij
sententia poptatur? **Agam** pri-
mo, quod nobis agendum necessitas
demonstrare veritate imponit; inul-
cetur humano auditui, fidei nre
pfectio, papiat iudicia, quibus
modis, quibusque rationibus quibusque
documentis nra fultat assertio; et
sunt de mui pmulgatione sententia
ex nro utique nequaquam pendet arbi-
trio de iudice postulabimur.

Probus
Prefationis me nup in huius ac-
tionis principio habite et spoliis
vri dudum pteritis gestis inerte
meminisse oportet; quibus id pora-
tum est, ut omillis superfluis, ad
arcem negocij debet descendere; quod
debet tandem aliquando facitae

Arcius
Oreat primum et filium et spiritum
sanctum, vni esse substantie, vni potatis
vnius dignitatis, vni glorie, vni

ma: ita t. vni9 bluf a t3 honozis:
qd satis ipuda & nimis incauta p
felliōe solz pplis iacitae **Atho**

Profitis filiu vere de **nalig**
pze natu? an no? **Arri9**

Profitis ipse patre. aliu
ius diuatiōis t diuisiōis
vno subia eē nō posse? an nō?

Athanasig

Quid pfitoz. **Arrius**

Eo quoqz pfitoz. filiu ex
pze natum eē **Athanasig**

Ide arbitraris natu ex
pze? qd eē etiā natu de pze?

Arrius

Quid tibi qd ex pze dixerit
natu qd etiā facillime scriptu ostē
do **Q**uid callidis vteris argumē
tis? **C**eterū de pze natum. nulq
michi interi ad plens scriptu oc
curre potuit **E**x patre vero scrip
tum esse recolo: iohē apollo di
cente. **Q**ui diligit patre: diligit
eum qui nat9 est ex eo **Athana**

Ergo nichil esse inter **li9**
putas. vtrū ex iplo an de
iplo natu dicit? **Arrius**

Quid michi demonstrare value
ris pprie politū. filiu de pa
tre natum: tūc quid inde sentire
debeā exillimabo. **V**erū quia in
pleriqz ex eplari9 varie politū
nō nescio. vt hylē long quib9 ex
iplo legitur in alijs modis de
iplo legatur: sed vtrū hoc inter
polantiū fraude. an vni9 rei sig
nificatiōe id est vt hoc sit ex iplo
qd est etiā de iplo factū sit: nō sa
tis hoc nre fidei aliqd poterit af

Ergo nichil esse inter **li9**
putas. vtrū ex iplo an de
iplo natu dicit? **Arrius**

Quid michi demonstrare value
ris pprie politū. filiu de pa
tre natum: tūc quid inde sentire
debeā exillimabo. **V**erū quia in
pleriqz ex eplari9 varie politū
nō nescio. vt hylē long quib9 ex
iplo legitur in alijs modis de
iplo legatur: sed vtrū hoc inter
polantiū fraude. an vni9 rei sig
nificatiōe id est vt hoc sit ex iplo
qd est etiā de iplo factū sit: nō sa
tis hoc nre fidei aliqd poterit af

Quid michi demonstrare value
ris pprie politū. filiu de pa
tre natum: tūc quid inde sentire
debeā exillimabo. **V**erū quia in
pleriqz ex eplari9 varie politū
nō nescio. vt hylē long quib9 ex
iplo legitur in alijs modis de
iplo legatur: sed vtrū hoc inter
polantiū fraude. an vni9 rei sig
nificatiōe id est vt hoc sit ex iplo
qd est etiā de iplo factū sit: nō sa
tis hoc nre fidei aliqd poterit af

Quid michi demonstrare value
ris pprie politū. filiu de pa
tre natum: tūc quid inde sentire
debeā exillimabo. **V**erū quia in
pleriqz ex eplari9 varie politū
nō nescio. vt hylē long quib9 ex
iplo legitur in alijs modis de
iplo legatur: sed vtrū hoc inter
polantiū fraude. an vni9 rei sig
nificatiōe id est vt hoc sit ex iplo
qd est etiā de iplo factū sit: nō sa
tis hoc nre fidei aliqd poterit af

Quid michi demonstrare value
ris pprie politū. filiu de pa
tre natum: tūc quid inde sentire
debeā exillimabo. **V**erū quia in
pleriqz ex eplari9 varie politū
nō nescio. vt hylē long quib9 ex
iplo legitur in alijs modis de
iplo legatur: sed vtrū hoc inter
polantiū fraude. an vni9 rei sig
nificatiōe id est vt hoc sit ex iplo
qd est etiā de iplo factū sit: nō sa
tis hoc nre fidei aliqd poterit af

ferre p̄iudiciū **Athanasig**

In hac tua prolecutiōe dili
genti admodū certa exposi
ta ratioe. aduertū. **S**ed qd tantū
nostre dixeris. et nō vtrorūqz de
lignaueris fidei non posse pzeiu
diciū in hys verbis afferri satis
miratus sum: & arbitroz qd fide
tuam munire festinans. ista posu
eris. **S**pons me exinde leuiter. si
ne aliquo documento posse tran
sire. **I**n euangelio quoqz de pze
filius dicit. **S**pūs est deus **E**t
vt se de patre natū esse ostendēt:
ait **Q**d natū ē de carne caro ē: et
qd natū ē de spū. spūs ē **E**go de
do pze exiui **E**cce filiū de pze na
tū: ipō filio doante ostēdi

Arrius
Quid callidis & suspiciōis
vteris disputatiōib9: qd dicas qd
ad fidi mee munitionē h dixerit.

Red ut de sensib9 vtrūqz ois abigui
tas auferat: vt sup9 fall9 lū. v
trorūqz fidi siue ex ipō siue de ipō
nat9 dicat: nullū p̄t penit9 i ali
quo afferre p̄iudiciū **Athanasig**

Quid etiā pze ex seipō filiu: h
genuit qd ē ipse an aliū ali
quid? **Arrius**

Red vtrūqz qd ipse ē genuit.
hā d̄m d̄o genuit: lux lucē
genuit. p̄cūs p̄cōm genuit: oipō
tēs oipōtētē genuit **Athanasig**

Ergo n̄ ex trilec9. neqz ex ni
chilo. neqz ex aliq̄ p̄cētē
ā l̄blequēte matia. s̄z ex seipō ge
nuit: et n̄ aliū qd id qd ipse ē genuit

Ali9 aliū genuit **Arrius.**

Ali9 aliū genuit **Arrius.**

Athanasius
Nos confitemur, quia alius
alium genuit, sed de seipso huius est
de id, quod ipse est: et hoc quod ipse est
genuit: quia alterius substantie: vel
diversi generis filius esse non poterit:
ac sic unus atque eiusdem cum patre sub-
stantie erit.

Arrius
Inolles in istos perfidie er-
rores, unus substantie perfelli-
o huius: nunquam profecto inter patrem et
filium huius nominis faceres mentionem?
Nec disputationem tuam quibusdam
interrogationum gradibus in aliam, ta-
lium conclusionem articulo: ut ad hunc
eam impie perfellionis deducere sine

Athanasius
Hoc sit impius atque sacrile-
gus diuersas substantias patris et fi-
lij profiteri: et quod pius sit ac religio-
sus, unus eos substantie credere: scilicet
as me arri ignorare non posse. Et
hoc non humana opinione colle-
ctum, non coniecturis et argumentis
inuentum sed celestis doctrine magiste-
rio traditum demonstrabo.

Probatur
Primum michi vi qualitatemque
sermonis assigna: et tunc
demum potest demonstrari, utrum pa-
tri filioque conveniat.

Athanasius
Substantia quidem duobus ap-
pellationum generibus distin-
guitur: et est quidem unus generis qua-
litas que existentis nature essentia in-
dicitur. Aliud vero est substantie genus:
quo ille qui habet ab huius que habet
dirimitur. Quod ut planius fiat: ma-
nifestiore vobis expositione, Verbi
gratia Homo generis sui ac na-

turæ substantia est. Rursus si illud
est, quod extrinsecus etiam in materia
auri vel argenti, aliarumque specie-
rum possidet: substantia eius dicitur.
Et cum eiusdem vocabuli, una vi-
deatur appellatio: duas tamen res
significare videtur. Sed nos de illo
substantie disputamus genere: quod una
queque natura, ab id quod est, vel sub-
sistit, substantia nuncupatur. Et quicquid
ex se ipso id est de seipso genuerit: non
aliud esse potest, quam id quod ipsa
est. Denique homo pater generans fi-
lium, sui generis id est sue substantie
hominem generat: quia homo hominem
generat. Et recte unus substantie
esse dicitur: quia veritas natiuitatis
substantiarum diuersitatem non recipit.
Diuersitas autem substantie est, ut
exempli gratia dixerit, si homo pecu-
de gignat, vel si cuiuslibet generis
alterius a se generis pecude gene-
ret id est si bos gignat alium, vel
si ovium generat capram: que quoniam in
diuersitate generis pergit, monstru-
osa generatio erit, siue nature pro-
prietate minime seruans. Rursus in
elementorum qualitatumque que sunt sub-
stantiarum diuersitas vel proprietates:
ope patris est a dicitur. Verbi gratia,
Unus cuiusque ignis, vel luminis
natura, id est ex se quod ipsa est mi-
nistrare videtur: ut lux fulgorem
ut ignis incendium. Et in hoc of-
ficio sui generis substantie: substantie
sue inseparabilem videtur suare
naturam. Si vero lux ex se tene-
bras gignat, mutationi obnoxia
erit, aliter a se generis naturam

tribuetur: quia in hoc Inmutabilitatis sue illibatam poterit seruare substantiam. si hoc quod ipsa est. minuetur ex se. Ceterum si ut dixi. id quod ex se tribuit. aliud erit. quam ipsa que tribuit: tunc alterius substantie dia poterit. Quod omnia naturarum omnium qualitas et ordo et ratio non admittit. Age iam nunc si videatur a terrenis et visibilibus in superiora. mentis oculum erigamus: et ex hijs que facta sunt infante virtutis substantiam cognoscamus: apostolicam auctoritatis edocti magisterio. quo ait. inuisibilem diuinitatis virtutem. ex hijs que facta sunt debere intelligi. Dixit ergo Arius filium ex patre natum esse. et deum deum genuisse. lux lucem: in qua perfectio unum erit et duobus pauldubio retinendum. Aut enim ex seipso generans. id quod ipse est genuit. et ob hoc filius cum patre unum substantie erit: aut si alterius a se generis deum genuit. vera naturas dia non poterit. que proprietatem substantie generantis seruare non potuit: et eo disputantis ratio deducatur. ut aut omnino natus non sit: aut de generatus sit. Quod utrumque fateri: absurdum et impium esse videbitur.

Probus
 Quod libi contra hec Arius
 respondere nouit: edicere non mo-
 retur
Arius
 Simplius atque Inmutabilis
 nature deum esse non reor Athanasium
 ignorare: qui si ut idem asseruit.

de sua substantia generauit. mutabilis
 pauldubio erit. Necesse enim est ex
 se. quod ipse est generando. a parte
 substantie sue per diuisionis cognationem
 perdidisse: aut diuisionis viam
 aut perire potuisse. Ego ei dei patris
 substantiam neque ex se aliquid
 edidisse. neque in partium qualitates
 diuatum fuisse: neque accessiois et
 detractionis vel aliquid huiusmodi. quod sit
 passioni obnoxium sensisse vel senti-
 ti potuisse profiteor. Athanasius
Ed neque nos hijs passio-
 num additionibus obnoxium diuini-
 nam credimus substantiam naturam: sed
 impassibilem patrem. impassibiliter
 ex seipso id est de id quod ipse est. si-
 lum genuisse fideliter profiteamur.
 Nec nos diuisionem et diuisionem
 ac partium uariarum rerum passio-
 numque genera. que inanis sollicitu-
 dines timore actus. obicere voluisti.
 a perfectionis veritate deflectunt:
 ut ne gemus deum ex seipso ob hoc
 generare non potuisse. ne videatur
 hijs passionibus subiacere. Quid igitur
 religiosus quod ue sanctus. a diuini-
 tati magis aggrauatus: equa obsecro
 vos o auditores iudicij lance. et
 quo perlate libramine. Erigite man-
 tis oculos et terrificum futuri exami-
 nis diem metuentes. quod magis ca-
 tholice atque apostolice aggruat verita-
 ti religiosa mentis intentione perspicat:
 utrum fateri oportet deum. impassibilem
 ex seipso filium genuisse. an illud po-
 tius opinari ne passionis uicio subiaceret.
 ex seipso id est ex substantia
 sua. filium generare non potuisse

Ego enim id astruo. id clarissima
vobis p[ro]fessione asseueror: quod sicut
de impassibili. ita et omnipotens
credo id potuisse de sua substan-
tia generare. non tamen aliam pas-
sionis viam subiectam fuisse: quam
diuisio. diuatio. extractio accessi-
o. fluxus. et si qua huiusmodi esse possunt
genera passionum. corporeis et
tractabilibus atque ex diuersitate co-
positis. conueniunt rebus. Deus
vero qui nullius corporeis stigmate
transcribitur nec signis. nec aliqui-
bus dissimulat inuolamētis: via
non potest subiacere passionis. Et
recte in eo generatione p[ro]fiteor. quia
genuit: et recte impassibiliter nichil
inominis p[ro]fiteor. quia passibilis
numquam fuit. **Arius**

Quod igitur quia in deo omnipote-
tia denegari non potest. idcirco
non enim eu[m] p[ro]p[ri]etate posse fatendum est: quia
omnino incorruptibilitate eius diuinitate
substantia non recipit? Vnde sicut iho-
nastus et valde impietate plenus esse vi-
debitur. ut per unius p[ro]fessionem sub-
stantiae: nec patrem p[ro]p[ri]e subsistens
nec filium in sua p[ro]p[ri]etate exte[n]s cre-
damus. Illuc enim eius perfidie
vixit intentio. ut p[ro]mixtis et in di-
uis rei coagulatione ex diuersis col-
lectis atque confusis. patris et filij
p[ro]p[ri]etatis. in sua ut dixi p[ro]p[ri]etate
singularitate minime subsistens va-
leant. Illud etiam nimis horrendum
in hac p[ro]fessionis p[ro]fidia conti-
netur: inuolabile p[ro]p[ri]etate de sua sub-
stantia generando corruptionis ac
diuisio[n]is viam declinare minime

potuisse **Athanasius**

Ueritate diuine generationis
velut nodis insolubilibus ac-
tus obligatus per necessitatem que necesse
da intentionis molimina. quibus
diuina certum est carere natura. et
uacandi suffragium queritans. et cor-
ruptione incorrupto. passionem
impassibili. impotentia obuias omni-
potenti: et hoc crebro ac sepius
repetens. nulla te diuine maiesta-
tis reuerentia. a tam nefandis ob-
iectionibus arce[n]te optum video po-
test. Sed sine ullo pudoris intuitu
in iniuria venerande natiuitatis fi-
lij: obuius properare contendis.
Ved te effrenata euagante. et
velut vndoli equo[rum] gurgite.
naturali quadam licentia eluitate
diuine autoritatis testimonia cor-
rebunt: et itra certos diuine autori-
tatis limites coartatum. legalium co-
stitutionum metas egredi non sinent.
Inuolant igitur humanis sensibus
sacro illo sue p[ro]fessionis oraculo
diuina maiestas. quo se filium de
occultis substantiae sue archanis. in-
effabiliter genuisse testatur: et di-
cit ante luciferum genuisse te. Vnde est
ergo in hac diuine p[ro]fessionis p[ro]festa-
tione retinendum. Aut enim de sua in-
effabili substantia incorruptibiliter
genuit: aut ne corrumpatur. om-
nino non genuit. Ved ego hanc
integre. si de ea partem eligo: que
me religiosius p[ro]fessati de se deo
sua det fabulandum: nec me illa
huane passionis obstacula ex infide-
litatis sacrilegio descendencia

Nullatenus poterunt reuocare: ut
merito credam deum generare non
potuisse. ne humane consuetudi-
nis more corruptioni potuerit libi-
acere: cum hoc michi satis esse non
dubitem profitendum. quem constat de
patris utero procellisse. **Arrius**

Quoniam tue prosecutionis
intentio monstrat: propositum
nobis et corruptioni obnoxium vis
introducere deum: qui etiam in eo
corporalem uteri appellationem
accipere non metuis. Necesse ergo
erit. ut aut membrum copositus sit:
si uterum habet: aut corruptioni ob-
noxius ut dixi. si de sua substan-
tia generauit. **Athanasius**

Recede id me lenissime argue-
res: si ego deum propter temeri-
tatem presumptione habere uterum in
ullo diuine legis testimonio esse
firmasse. At cum ipse deus ad refel-
lendam credendum nolentium insaniam. hoc
de se ipse pronuntiare dignatus est
quo cunctius per uterum nuncupati-
onem. non ex talea. non aliter. sed
de se ipso id est de sua substantia filium
generasse doceret. Cur michi vitio-
se crudelitatis notas infigis?
cum hoc potius deo dicere possis?
Si habes uterum. propositus eris:
si de te ipso genuisti. corruptioni
obnoxius eris. Nam ita in deo uterum
sine aliquo membrorum propositio accipi-
tur: sicut et oculi et aures et manus
et pedes sine ulla distinctione lima-
ntis in se referunt. Sicut si oculi os
quod omnia videt. aures quod omnia audit.
manus quod omnia operantur. pedes quod ubi

quod est: ita uterum quod de se ipso ineffabi-
liter genuit accipere debes. Ne te oportet
et infideliter opinari. quali de se ipso
genuit corrupti utique potuit quem
impossibile est incorruptibile generare po-
tuit? non hanc pro generatione corrupti
potuit: fideliter genuit propter. Nam
si mirabile ex uirgine contra rerum na-
turam incorruptibiliter creditur: quod
toto magis ex parte esse debet? et incor-
ruptibiliter genuit? Si enim substan-
tia est natura uirginis. quod ex ipsa ut
quod corruptibiliter nature generatione. pas-
sioni et corruptioni potuit subiacere.
intemerata pudoris integritate.
et intactis uirginalibus claustris.
mirabili incorruptionis integrita-
te filium generauit. cur non ma-
gis ut dixi. incorruptibilem deum ge-
nito ex se incorruptibiliter filio. cor-
rupti non potuisse credamus? et nouum
atque intantum monstruose opinionis
damnablem metum fateri uirginem
partu non potuisse corrupti? et for-
midare deum ne corruptionis uicio
subiaceret. si de substantia gene-
rae non potuisset? Volente igitur
deo. corruptibilis nature uirgo.
in ullo corruptionis uicio genuit:
et ipse qui incorruptaliter amicus
naturis incorruptibiliter prominat
hoc sibi prolatum non potuit? ut de sua
substantia filium incorruptibiliter
posset generare? Ergo quod deum. de
se ipso filium genuisse. et diuina scrip-
tura testatur eloquia. et in sua id ar-
guitur superiore prosecutione falsum est: ut
dica uirorum optime probe. quis
magis cum diuisis quoniam scripserit

utrum ne ego. qui ob hoc vni9 sub
stantie filiu ai pre ee confiteor. qd
videlicet ex ipso et non aliunde di
nolatur natus. Et ob hoc rursu
incorruptibiliter genuisse pfitetur.
qa excellencia diuine maiestatis
substantia. p sui ineffabile poten
tia. corruptioni subiacere non pos
se. an ille qui in tanto intelligen
tie discrimine positus e. Et qm
fide sue pfidie referre nesciat. no
lens cui confiteri dm de sua lba
filii incorruptibiliter genuisse. in
eam confessione necessitate attra
hitur. vt neget omnimodis genu
isse sed hoc ipm negare. obuian
tibus vndiqz et clara voasferatio
ne exclamantib9 siue pphias. siue
aplias voabus nuy sine dubio
poterit. **Probus**

Quidqd in hac pfectione
vraz alertioe cognoscere
potui. vltimi examinis nri sente
tia retinebit. Nue vero si qua vo
bis adhuc de diuis scripturis. si
dei vze congruentia. supelle puta
tis. pferre dignamur. quo faci
lime queam9 pcellu disputatiois
qd veri ratio contineat indagare

Arrius
Quod ta breuib9 et exigu
is qstionib9. omni illa disputatio
nis mee narratione vsus su. xpi
ani pudoris ac verecundie fuit. ut
disputationis nostre trames leui
bz inchoaret micis. Sed qa vi
deo athanasii pspicue veritate. ro
bullissima firmitate qbul da aris
tantu questionu impulsioib9 qua

te. acrius contra eu et validi9 o
pinoz dimicandu. Dicit q prem
et filiu vni9 esse substantie. sed il
la intemerata ineffabilisqz esseti
a que pater e. nec redudas vni9
in se fuit. ut merito quasi exuba
tioe quada. sine dapno sui in ea
de substantia genuerit filiu. cu ei9
essentie. que alijs oibus infinita
atqz imensa sit et incorporea nich
il esse possit exuberans. Hiqdem
determinatoz sit exuberare. qd e
quali extra effluere. Deus aut qui
vniusa plectitur. nichilqz extra
se habet. aut quod effluere pt
aut infinitus quo poterit redu da
re. cum qd effluere eorum est.
qui accipiunt incrementa. q si accipi
at aliquando. necesse est ut semp
accipiat et nichilomin9 pari exu
beratione semper generet. Din
autem incrementa non accipit. qd
iple etiā latetur. n effluit nec re
duat. qd tale cu pe ee dicat. cu
filii genuit. ex se se substantia sua
vni9 diuisit in filium. et paternā
tantummodo ante substantia pro
rata parte secretam a se ac relee
ta. filiu nominauit. tantuqz de
traxit pater. q tum in filiu contu
tulit. Quo tamē ipso. qe qd e fili
us aut hodie caret pat. a pfer9
no est. aut eo si no indiget. qua
si supfluo habudauit. Qd vtru
qz in dm non cadit. am et in hoc
qde ipso pris et filij nome est no
possit. vbi n habita generatio e.
sed potius facta discessio. Tunc
qd necesse est omē qd diuidi pt.

posse corrumpi: que si ut manifestatum est in deo esse non possunt. aut non potius voluntatis et caritatis esse filium confitemur? quod quod voluntas nec in hominibus quidem minus libera est. ne dum in deo aliqua lege teneatur? Qui si non est filius voluntatis: si patet ut vocatur deus. quasi aliqua lege naturae filium edidisse videatur. In qua quidem generatione si id genitum est. quod erat pater: quaedam pars patris. filius nuncupatur. Incertumque est quod pater quid filius debeat nominari: cum in duas partes ad eque sit diuisa substantia. Illud vero quod quasi ad proprietatem naturalis substantiae demonstrandum. paterni oraculi testimonium producit. ut merito patrem ex eo quod ipse est. et filium genuisse credamus. quia dixit ex utero ante luciferum genui te: quod id abluendum inceptum sit. aptissime demonstrabo. Dicitur non solum aliquanta in ordine rationabilium creaturarum consistens. sed et in sensibili elementorum qualitate subsistere: de hiis legimus utero passibile. Aut enim. Quis est pluuie pater? vel de cuius utero procedit nix? Num igitur quia haec rigentis et torridi elementi qualitas diuino legitur utero procedere? idcirco unus eundemque substantiae cum eo creditur esse? Aut quia rursum homines deum legimus genuisse ut ipse ait. filios genui et exaltavi. Et iterum. filius meus primogenitus israel est. Aut rursum. Vis qui natus est ex deo. non peccat? idcirco

rectius opinabimur homines cum deo unius esse substantiae? Aut quia sic a postulo totius creaturae uniuersitatem. generali pronuntiatione comprehendens. ex deo esse alletur dicens. quonia ex ipso. et per ipsum. et in ipso sunt omnia: ob hoc prudētius coniamus. uniuersitatem creaturae. hoc esse quod deus est: aut unus cum eo esse substantiae. quod videlicet ex seipso legitur subsistisse? Sic ergo et filium. cum de dei patris utero passibile famur ut non ad indicium unius naturae. sed ad inestigabilem secretorum archana dictum competenter debemus accipere. Athanasius

In ludis theatralibus. hiis qui figurarum varietate mutantur. diuisi quidem atque alij apparere oculis iudicantur. Nam ite ipse qui aptate ymaginis speciei rigidus quodam iaculatur: iteque vultu in hominum aptato. alterius membris motibus ludens. in mollitiem resolutur feminarum. Ita nunc videtur in artibus quatuordecim ymaginibus imutatis. velut diuisa coniectis: similitudinis varietate formari. Nam hoc quod dudum coepit et breuissimis disputationum obiectionibus intentauerat: sub alterius preceptu ymaginis iterum ac sepius repetens. a proprietate questionis illate omnimodis non recessit. Neque enim quia nunc lanquam diffusius proplexa verborum ambage. serie appositionis extendit: idcirco aliud nunc egisse videndus est: quod quod superius quinae iaculasse

Dixit ei pater et filium ob hoc unus
us non posse esse substantie: qui
a eadem paterna substantia. nec
exuberatione amplissime diuina-
tio nis. in augmenti copia effluere pos-
sit. utpote que nullis metarum ter-
minis acta. finalibus quatuor modis
arceat: quoniam eius est exuberationis
copia redudat. que certo ut dixi-
mus concluditur sine: nec rursum
velut integram et intemeratam portio-
nis delectionem aliquam protulisse.
Sed hec omnia passionis genera-
diuine nature non conuenientia: iam
superius calumpniosius magis quam
verius cognoscatur intentasse.
Quibus nos religiosa fidei intellec-
tu appetenter postulat dedisse respon-
sum. Neque enim exuberatione substan-
tie redudat filium diuinitatis: neque
rursum delecte nature portio uicula
nominamus. sed perfectum patrem
perfectum filium. non ex hijs que in eo
supplementis exuberationibus redudat
habet. quod dictu nephas est: sed ex
seipso id est ex eo quod ipse est. inseparabiliter.
indivisibiliter. incooperata-
liter sine dissectione. sine affluen-
tis copie redudatione. in illo omni-
no passionis genere ineffabiliter
credimus natum: et idcirco unius
fatemur substantie. quia non aliunde.
non ex nichilo. non ex substantiis
vel precedentibus materialium quali-
tatum sed prope deum de deo. lumine de
lumine. uirtute de uirtute. sapien-
tia de sapiente. fideliter existisse fa-
temur. Nam si alterius ac diuersae
substantie. ut artius arbitratur:

filius de se non dicet. **D**icit habet
pater vitam in semetipso. sic de-
dit et filio vitam habere in semetipso. **E**t
iterum. sicut pater nouit me: et ego
nouit patrem. **Q**uid est ergo. sicut ha-
bet vitam in semetipso. sic dedit fi-
lio vitam habere in semetipso: nisi
sicut est pater. ita est et filius?
Et si idem habet esse: unus sunt pro-
cul dubio substantie. **N**eque enim est al-
iud. esse patris. aliud uiuere: id
est non aliud est. ipse pater. aliud
uita eius: sed uita essentia. et esse-
tia uita. **A**lioquin compositus uide-
bitur. ex diuersitate subsistens:
si aliud ipse. aliud uita eius sig-
nificat uideatur. **Q**uia ergo apparet
uita patris hoc esse. quod ipse est: si-
cut habet uitam in se. sic dedit fi-
lio habere uitam: id est sic est esse fi-
lij. sicut est esse patris. **N**on dubium
est esse patrem et filium unius essentie:
atque unius esse nature. **N**am et quod
ait sicut pater nouit me. et ego
nouit patrem. unitate procul dubio uo-
luit indicare substantie. quia secundum
superius disputationis intelligen-
tiam. non aliud est nosse patris. aliud
esse. **H**oc ipsum enim quod est nouit. et
quod nouit est: quia non alter nouit.
et alter est: et quia filius sic nouit
patrem. sicut enim pater nouit. **N**oti-
one uerbi in deum. essentiam esse dixi-
mus: non dubium. quod sicut est pa-
ter. ita est et filius: ac sic diuersi-
tate essentie non admittit res. que
uno ac simili modo subsistit. **D**e-
nique ut hanc patris et filij unitatem
substantiam plenius nosceremus. que

dam nobis diuine scripture rerū
uilibiliū exēpla posuerūt: quib⁹
nos ad inuisibiliū intelligentiā re
ligiosius puocaret. Nam paterni
luminis splendorem. et bonitatis
eius ymaginē filium posuere: nō
q̄ ad res diuinas metiendas cor
poraliū satisfaciunt exēpla spene
rū. Sed quia ineffabilis illa natu
ra exprimi non potuit: quedā ex
hij⁹ que uidentur. similitudinē
pferūtur indiana: ut sicut splendor
et ignis diuerse non sunt substan
tie. uel sicut ymago ab eo cuius
ymago est in aliq̄o differre nō p̄t
nisi aliqd̄ in se diuisū retinēs. p̄fe
cta et uera esse nō possit: ita p̄r et
fil⁹ nō diuisē s; unū credūt eē s̄
stantie. Et q̄a in nulla exēpli grā p
tuli testimonia q̄b⁹ astreuerunt et i
ta eē oīa ex deo. ut nō tū credātur
de ei⁹ p̄cellisse s̄ba: iterogo utrū
sic filiū ex p̄re alleit extitisse: sicut
uniuersa ex ip̄o extitisse narāf.
Quid ḡdicas? Dic debet accipe
filiū de p̄ris utero p̄cellisse. Et ex
p̄re genitū eē. sicut hoies ex do
natos. Sicut nix ex ei⁹ utero legit̄
p̄cedere? an lōge aliter? Sed q̄
sō unū e duob⁹ respōdeas: id ē. a
similit̄. a dissimilit̄ dicas

Accius
Non similit̄ uniuersa ex do ex
stiterunt. uel genita s̄. sicut fili⁹: a
lit̄ extitit creaturā. Athanasij
Sic filiū lōge alit̄ q̄ creaturā
extitisse fatentis. Sicut in eius
natiuitatē gnatioē. rerū factarū ex
empla ptulisti? **Ea e. i. que p̄tra**

rijs modis p̄pe originis sup̄lete
panapia: non equo intelligentis
lensu p̄parari uidentur. **Et** quia il
luc p̄secutiois tue intentio h̄git
apparet te totini dogmat̄. q̄d du
dū repudiabas erroris sacrilegi
ū defensā. Namq; et ip̄e cum dei
filiū de p̄re genitum abnegaret.
atq; talib⁹ testimonioū doctamē
tis uertaretur. q̄bus luc clar⁹
demonstrat. filiū di deum. uere et
p̄pe de p̄ris s̄stantia genitū illuc
ip̄ietatis sue molimina uertit. ut
hijdem modis. eodēq; rationis
ordine filium de p̄re allereret na
tum. sicut hoies per adoptionis
gratiā in diuine generationis pro
lem legit̄m consecratos: q̄ tu quo
q; licet alijs diuiz indicijs q̄dies
ad idem tamē infidelitatis cōpitiū
puenisti. alioes non ob hoc de il
la ineffabili p̄ris substantia filiū
natū debē intelligi. q̄ ex deo ge
nitus. uel ex p̄ris utero legit̄ p̄
cellisse. cū tōne p̄simili. non solū
hoies ex deo natos. uerūcū in
lenibiliū elemētōrū qualitates.
p̄m uteri gnatioē p̄cellisse legā
t̄. **Et** licet iā totiq; p̄secutiois tu
e narrationē. unū h̄mois p̄nua
atioē dissolueris. q̄ dixisti longe
alit̄ filiū. q̄ creaturā dunt̄ extitit
se: tamen quia breuitate sermo
nis. obscur⁹ et p̄plexius plati.
s̄tentionē legentiū tetras q̄buldā
nebul obnubilisti: idcirco ego nūc
luadi⁹ et planiq; que obscura s̄.
et ueritate obūbrant. in manife
statioē clarissimā p̄fectā notiois

Ostendā igitur q̄tum ad p̄prietā
sem dīne generationis p̄tinet. H
esse ex v̄o nāsa. quod est de ipso
generari. Et vt manifestioribus
dīnarū scripturaz testimonijs v
tar: euāgelicū p̄ferā documētum
Angel⁹ ad mariā ita loq̄t dicēs
Spūs sc̄us sup̄ueniet in te. et v̄
tus alāssimū obumbrabit tibi: i
deoq; qđ nascetur ex te sc̄m. v̄o
cabitur filius dei. Et itē aplūs
Cum autē venit plenitudo tēpo
ris. misit deus filiū suū natū ex
muliere. factū sub lege. Nū igit
quia angelus mariā sic affatus
est. vt nō de ipsa. sed ex ipsa gig
nedū diceret filiū. quia aplūs ex
muliere natū asseruit filiū. ob h̄
i xp̄o veri hoīs natiuitatē nequā
q̄ p̄stabitur. aut extrinsecus. et
non p̄prie ex v̄ginali v̄tero credi
m⁹ p̄cellisse? Cernis igitur sup
flue te in dīne generationis natiui
tate. v̄sibilū creaturaz exēpla
ptulisse cū euidentiorib⁹ testimoni
v̄o documētis appareat. id esse
ex ipso. qđ est etiā de ipso genera
ri. Vñ mirari me fateor. quō crea
tūe nomē in filiū refugias. et nō
factū sed vere licitū est. p̄stendū.
ex p̄re genitū credas. totini quo
dāno. et si nō integris. verissimi
libus tamē p̄leationū sententijs
ei⁹ fueris impietatis dogmata
imitatus. **Arcius**

Quis potius totini lectetur
p̄sūdia. v̄terū ne ego. qui ea
que filius ad demōstrādā dīnita
tis sue longe inferiorē. et in om̄ib⁹

similem naturā l. ai. 9. est. sc̄m
deitate dictū accipior. an ip̄e tu.
qui pene cūta humanitatē exem
pla. non succub⁹ verbis. nec si
mulata opis effia etiā. p̄cta ho
m̄ini reputas allū p̄to? Nāq; ut
nō solū aliter se. verū etiā inferiorē
a p̄re ostēdet. ait. Pater maior
me est. Quia p̄fessione euident⁹ de
claratur. p̄ris et filij diuersas eē
substantias. **Athanasius**

Profiteris filiū dei. deū. ser
uilem nostri generis formā
habuisse an non? **Arcius**

Quis hoc impi⁹ negauit?
xp̄m sicut deū ita quoq; ve
rū hominē confitendū?

Athanasius
Debem⁹ igitur eorū q̄ xp̄s
locutus est. aliq̄ta dīnitati. aliq̄
ta humanitati ascribē? an sine vl
lo p̄tationis discrimine vniūsa aut
deo aut homini assignatē?

Arcius
De nō solū irreligiōsū. sed
et lūme esse demētē. vt oīa cum
aut sc̄m dīnitatē. a sc̄m huma
nitatē locutū fuisse putem⁹.

Athanasius
Sergo sc̄m p̄fessionis tu
e sententiā aliq̄ta dīnitati. nōmul
la v̄o humanitati ascribēda sūt:
cur non hoc qđ ait. pater maior
me est. humanitati: et qđ ait ego
et pater vñ sum⁹. dīnitati repu
tam⁹? Nāq; vt noueris sc̄m
id qđ homo erat. eū dixisse. p̄r
maior me est: ait. Si diligeretis
me. gauderetis vtiq; quia vado

ad patre: quia pater maior me est
Progo cum filius secundum unita-
tis sue potentiam uniuersa imple-
at. nec sit aliquis locus. eadem
diuinitate vacans. utpote qui ce-
lum et terram atque inferna pari om-
nipotentia impleat: quomodo ait.
Vado ad patrem. cum quo semper erat
et a quo nunquam recesserat? Eius est
enim ire et venire. qui aliquibus lo-
corum terminis. circumscribitur: ut
eum in quo erat delectes locum. ad
aliud ubi non erat. veniat: nisi quia
vtique de illo quem assumpsit homi-
ne loquebatur. quod ipse erat iturus
ad patrem. a quo et venturus est ut
dicere viuos et mortuos. Ceterum
verbi diuinitas. que ut diximus
uniuersa implens. nullis locorum
spacijs terminat: sicut nichil est
unde discedat. ita nichil est ubi ve-
niat. Et hoc modo apparet secundum
id quod homo est. non solum patri. ve-
runtiam angelis esse minorem. Nam
si secundum id quod deus est. eum mino-
re accipere volueris: pari conditio-
nis necessitate. etiam angelis se-
cundum diuinitatis naturam. minores es-
se videbitur. Denique apostolus ait.
Minoralis enim paulominus ab ange-
lis. Si ergo nulla ratione admittit
ut secundum id quod deus est. minor ange-
lis habeatur: apparet hoc mino-
rationis officium. non deo verbo.
sed homini reputandum assumptum.
Et quoniam excellentiam tuam spiritus huius
rei intentissime ac fideliter immi-
nere. ut patrem et filium et spiritum
sanctum vnius esse substantie de-

monstrarem. atque filium de patris
substantia. ex diuinis voluminibus
coprobem. quod omnium proleant
omnium meorum sententia. ita se habe-
re monstratur. ut sicut hominum et
cuiuslibet animalium genus sue sub-
stantie simile significat. et nec ho-
mo bouem. nec hos homines ge-
nerat. sed ad suam similitudinem id est
sue substantie vnaqueque res pro-
creatur: mirari vtiq; vtiq; quaque
non debeo deum de sua substantia filium
potuisse generare. cui totum esse
subiectum est. Sed ne scripturarum te-
stimonia mea oca puarentur: ag-
gredior ipsius opitulatione munitus
filium de patris substantia ineffabili-
ter natum diuinis oculis appa-
bare. non luculento disputatiois
argumento. vel ex philosophic
arte veniente: sed ut dixi. cum
ex diuinis demonstrauero docume-
tis. tunc demum acrius obmuta lect-
um filium de paterna substantia ge-
nitum regalibus eloquijs me docen-
te cognouerit. Paulus apostolus de fi-
lio ad hebreos scribens ait. Cum
sit inquit ymago inuisibilis dei: et
figura substantie eius genitus. Je-
remias quoque prouidentissimus propheta
eum de dei patris persona cononate
et dicit. Si stetit in substantia
mea. et audisset verbum meum: auer-
tisset eos a studiis suis pessimis.
Et ut eum de filio dixit ille propheta:
Subiungit idem propheta et dicit. Quis sta-
bit in substantia mea? et videbit
verbum meum? Verbum est filium dauid
propheta de patris personam testat dicens

Eructavit cor meū v̄bū ho^m Jo.
quoq; euāgelista sciens apud pa
trē. verbū id est filiū. a p̄ncipio
apud p̄rē esse. et a p̄rē verbū
nūq; sepatū fuisse. in p̄ncipio euā
gelij id est annūciationis sue posu
it dicens In p̄ncipio erat v̄bum
et verbū erat apud deū. et deus
erat verbū. Et iterū alio loco tra
didit dicens Iniaū op̄is v̄bū. n̄
qđ in creatōe v̄bi id est a filij pere
atiōe etas cepit facē creaturas
Sed quia p̄ v̄bum dei id est p̄ filiū
omnia creata nascuntur Unde da
uid p̄pha canit et dicit Verbo do
mini celi firmati sūt. Et ut sp̄m
san̄ huius op̄is locū ostēdet. leui
tus est dicens et sp̄s d̄i est
v̄tus eorū. Multe sunt enim que
de filio scripturę d̄ne p̄hibent testā
monij. qđ de substantia p̄ris id est
de id qđ ipse est. genitus demon
straret. de qua substantia nō tan
tū similis p̄ri filius p̄probatur.
Nec fides est. quā xp̄us ap̄lis
tradidit. et ab ap̄lis ad nos vl
q; puenit. nec possumus eam in a
liquo imitari. quā constat ab inia
o fideliter ut data est conseruari

Probus
Hac congruo disputatiōis
ordine. p̄ varia questionū diuersi
tula. orationis v̄rē feratur inten
tio. et velut abire p̄posita rectitu
dine linea paululū necessariō de
uians. in obliquū tortuosi trami
tis pergat anfractum. ob hoc sci
liet auia queq; perlustrans. ut
nichil penitus inexploratum. ni

chil relinquat intactum. **T**ame
quoniā areij p̄lectio. quā dudū
actiōibz questionum nodis illiga
uerat. hūc dubietate sensū audi
toribz dereliquit. dū nō omnia sed
certa queq; obiectiōis capitula.
athanasij videtur respōsionibus
soluta. et p̄sequēs michi esse videt
ad reliqua ei9 expedienda. i qui
bz maxime auditorū heret intenti
o. athanasij debere. orationis
sue electere cursū. **D**iquitē illud
nobis. maiore helitationis ser
pulū mouet qđ idē areij dixit pa
trē non naturaliter filiū genera
se. ne scilicet videatur naturalibz
cōditionū necessitatibz subiacē.
sed volūtario caritate affectu edi
dille. quo per hec in deū libere
potestatem demonstratur indiciū.
atq; ita extrilecus magis q̄ de
seipso intelligatur genēsse. **E**t
iure p̄rē volūtatis et caritate.
ponit q̄ naturē filiū esse credēdū.
quē ut deū ē volūtate et nō naturali
lege dimolatur edidisse **C**ū ergo
hāc ut dixi nodose questionis solu
tionē. utrū obliuiscē an difficulta
te athanasij liquet omisisse. nūc
si videtur cōtra ea que orōnē ei9
ob sui p̄plexitatem. forsitan effuge
rūt. respōsionis ei9 intentio diri
gatur. **Areus**

Bene sollicitissima mentis in
tentiōe utpote vigilantissim9
cognitor. cautioribz v̄tis p̄uisiōi
bz. **N**ā in pene e memoria laps9 fu
erat. hic actual9 q̄stiois. **E**dicit
igitur athanasius. quomodo. si

naturaliter genuit filium pater .
nature necessitatibus non tenea-
tur astrictus: ubi non voluntas .
sed ius nature copiam tribuit ge-
nerandi. Necesse est enim eam que
naturalibus agit motibus libera esse
non posse: tantoque patris in sue volunta-
tis effectu minus liberum: quanto et na-
ture sue iura dominantur. **Athanasius**

Ita quoque artius gloriatur in
inexpugnabili questione:
nichil ineptius . nichil absurdius
vniquam poterit inueniri . Et ob hoc
ea responsione quoque pullare in-
dignum crediderat: quoniamque solus
interdum stulticie notam incutere .
quicquid manulat stultissime dicta re-
selle. Quia ergo in eadem questio-
ne plurimum sibi opitulationis in-
esse confidit . quam velut incuital i-
lem sillogistice artis tendiculu .
petulantia satis super alio factantie
inligenda putavit: respondeat ut-
rum mutabile deum . an immutabilem
proferatur. **Artius**

Immutabile proferatur
Athanasius

Bonum igitur enim sapiens . ius-
tum . omnipotente consistens
atque perfectus. **Artius**

Quia **Athanasius**
Voluntate immutabile . an na-
tura permanet inuictibilis .
Artius

Quid dicitis non satis intelli-
go. **Probus**

Aperitum est valde quod inquit
et nullo oblatum te gmi-
ne obuelat. Interrogat enim . utrum

voluntate deum an naturaliter immutabi-
le dicitur: id est si ipsum quod bonum et sa-
piens creditur de . voluntate factum . an
privilegio maiestatis et quodam iure
nature huius virtutum effectibus pollet

Nihil horum temere. **Artius**
Probo primo. **Probus**
Delibera igitur: quod debeas po-
tenti dicitur responsu. Si utrum
quod dicitur . neutrum tenes: ac sic
eis a diuina perfelliois pietate extor-
tus: si nulla de deo religiose fidei o-
pionem retentas. Aut si vnum eligis
e duobus: ne diuina perfellioe vacas
habeas: dic utrum voluntate an na-
tura deo sit immutabilis profertur. **Atha-**

Quia rationis estibus. **natus**
Et manifestis auditoribus se libet patet
Peruides ei se inenodabilibus facti-
tationis mee laqueis trecentum . neque vo-
luntate deum . neque natura immutabile
voluntate profertur: sed de utroque idem
solus alius siluit . quod se in utroque capiendum
agnouit. Sed videas quomodo is qui sibi
interrogans loquendo presumpsit: plus
tunc reticendo prosperent. Dixit enim
primum nequaquam natura sed voluntate
filium genuisse: ne se aliquibus videat
nature necessitatibus libere. A quo dum quod
retere obnixus . utrum voluntate deum
an natura dicitur immutabile . ob id
de utroque reticuit: quia si dicitur na-
tura immutabile . omnem suam quam iten-
tauerat . fudit. Quod buerteret questionem
a certe in eam velut in quodam altioris
papiem baratrum deandis. Necesse
erat sua nos in eum questionis spi-
cula retorquere: illicoque referre e-

Si natura dei est immutabilis. nec bonus nec malus sine dubio proficendus: quia omne quod secundum te natura libere fertur motibus. libertatis caret arbitrio. quem finalis naturus terminus. intra metas conditionis tenet inclusum. **E**ritque sicut unum quodlibet elementorum. sicut aqua et terra. quod nichil aliud esse potest. quod id quod est: dum neque melioribus augeri potest. neque in deterius relabi ac certibus naturae legibus potest. **Q**uia vero deum voluntate potius quam natura asserit proficendum dum filium primum affectus necessitudine. in naturali virtute genitum credit: audit quod absurdi sensus rationatio illius profectiois intelligentiam consequatur. **N**ecesse est enim deum profectu melioris electionis augeri. dum bonarum rerum electione. profecturumque rationem virtutum. pro proprio successu. tendit ad summam: esseque aliquem eo superiorem. cui pro bone voluntate effectum placere ostendat. **A** quo metuendum est. ne aliquo deciscat. si forsitan eum bone voluntate intentio deserat: quoniam aequidem necesse est ut eum qui nullo subsidii naturalis adiuuamento erigitur. sinistra voluntate interdum affectio interpellat. **H**ec ergo toto irreverentius de deo dicuntur. tanto nequiuis cogitant. **P**eruides ergo iudicium sume. quod a impietatis instinctu digne iura naturae. virtutisque infestae subarum rerum factarum naturis. voluisse artium comparare: ut scilicet ob hoc non naturam primum sed voluntate filium genuerit. ne creaturam suae rationabilium. siue ratione caretum. modo naturalibus videatur necessitatibus subiacere. **N**ed habeat quisquam talia sentit. opinatiois siue auctorem artium maiestatis laturus penale iudicium: tam inepta: tam sacrilega iudicando. **N**os vero divinae eruditi magisterio litterarum. hanc de deo religiose opinionis sententiam retinemus: ut non aliud eius voluntate. aliud credamus esse naturam. **N**amque quod eum sapientem. bonum. omnipotentem. profecturumque fatemur. non tamen ex diversitate virtutum consistente. et distincte alicuius rei qualitate compositum asserimus deum: quia non aliter sapiens. nisi quia omnipotens. nisi quia perfectus habetur. id est non aliud in eo est bonitas. aliud sapientia. non aliud omnipotentia. quod quod profectio. sed omnia haec in deo. uno eodemque modo habentur. sed singulari modo distincti non possunt. **O**bserva tamen. ne quia in deo modum diximus. quibusdam terminis modificatum intelligas: qui siue virtutis immensitate. uniuersa excedit. **S**icut enim cum immensum dicimus. in immoderatum volumus intelligi. vel aut profectum predicamus. non proficientem inducimus: id est non per aliquam virtutum efficaciam. paulatim ex pie deo gradiente ad summam profectiois fastigia asserimus puenisse. ita eadem haec dictum debes accipere. **S**ed ad apostolum redeamus. **E**rgo deum qui paulo dubio simplex est. vides quod omnis vocabulorum nominibus appellamus. sapientem. bonum. omnipotentem. primum. atque

perfectū: hoc quidē ad seipm̄: ad
nos v̄o misericordē piū. iustū. at
q̄ benignū: nec tamē multiplica
bitū qualitate p̄positū q̄l̄q̄ aude
bit allerere. q̄ singulari virtutē oī
potentia subsistens. pure ac sim
plex credit esse natū. **H**ic h̄c
v̄nā eandēq̄ natū virtutē: huma
ne p̄ditionis itelligētia naturalibz
impie obstacul̄ p̄pedita. v̄no ex
plicare sermone nō potuit. **E**t id
circo varijs & multiplicibz nomi
nū appellationibus virtutē: vt
hinc qualis ḡtaue sit diuine vir
tutis natura facilius coniciatur.
Que cum v̄na sit. eandēq̄ sim
plex: v̄no tamen verbo non peni
tus explicatur. **N**am si verbi gra
tia per diuersas diuine operatio
nis species pateam9. & inquina
mus. qua virtute conuerū tanta
lib̄limitate celū extendent. terrā
q̄ immobili stabilitate fundauerūt.
atq̄ equora p̄ solubiles temporū
latias fuderūt. quia sapiens an
quia omnipotens: respondetur p̄
fecto. quia sapiens. & quia omi
potens. **E**t nūq̄ diuersitate vir
tutū. cōpositus erit? **N**equa q̄.
Hed v̄ni9 virtutis. multe signi
ficationū species sunt: quia non
aliud agit in eo sapientia. aliud
omnipotentia. aliud p̄ouidentia.
Deniq̄ scriptum est. **D**omin9 sa
pientia fūdauit terrā: stabiluit
aut celos p̄udentia. **D**ensu ei9.
dissiluerūt abyssi. **N**ū igitur eo ul
q̄ desipimus. vt dicam9. q̄ celū
quidē v̄na virtute id est p̄udentia.

et reane. alia id est sapientia sub
literūt: alia quoq̄ alia dei vir
tute id est sensu eius dissiluerūt
abyssi? **H**ed vide quēa d̄modū
diuina scriptura. vt illius ablu
de opinionis abdicat̄ erro. id
q̄ p̄ species nominū partita fue
rat. in v̄nā itez colligit & conuit:
appellationis virtutē dicens.
Omnia in sapientia fecisti. **E**t ite
rū. **O**mnia hec manus mea fe
cit. **V**ides ergo i d̄o cuius natū
simplex est. siue manū. siue sapiē
tiā. siue p̄uidentia. siue sensū. n̄ re
rū diuinitatē. sed v̄nā indicat̄ vir
tutē. **E**d cū ita sit null9 lā int̄tate
questionis relinq̄tur loas? q̄a q̄
rit v̄trū d̄s pater volūtate an na
tura filiū generauit: cū in d̄o vt p̄
doam9 n̄ aliud sit volūtate. q̄ sa
pientia. n̄ aliud sapiētia. q̄ natū.
que virtus etiā appellat̄. **E**t cū
hec omnia p̄p̄ sit. sicut apl̄s di
cit. nos aut̄ p̄dicam9 p̄p̄m d̄i vir
tutē & dei sapiētiā. apparet eū libe
ra naturali virtutis omnipotentia
ex patre genitū esse. q̄m natura i
d̄o. nō vt areus ridicula opina
t̄ necessitatis p̄dicio. putatur: ne
& ip̄e pater. q̄ naturalit̄ lib̄lit̄.
ex necessitate subsistere videatur:
sed cū libere poteritatis. & nullis
iuncta necessitatibz virtus. **Q**uē
quia non accepit aliūde. vt est
idcirco natura dicit: tanq̄ fōs &
origo auctōrū. **I**n hac q̄ natū fili
us ē. & i h̄ origines fōte lib̄lites
p̄cellit tanq̄ ex sapiente. sapiētia.
ex fonte virtutis. ex lumine spl̄endor

Que passio l' natiuitas id e fili
us. id in se virtute inesse demon
strat. vt et semp in pze fuerit. et
editus nuq a pze recesserit: sicut
sapientem sapientia n' deserit. sicut
fortem sua virtus no relinqt. sicut
splendor sese a lumine proprio non
searnit. Arius

Intentate a me questionis
nodu: nuq vt in videret va
les exsolue. Nam supius vt hoc
ita refera. dixisse me memini. de
um q' vniusa plectitur. nichilqz
extra se habet. nuq p generatio
nis augmentum defluere posse.
et infinitu minime reducere: aut
erte substantia sua diuisione i filiu
et p'na tantum ante substantia
p rata parte secretam a se. ac re
lectam. filiu noialle: tamqz sibi
detraxisse. q' tum in filiu contulit
se videt. Ad hec te nullu constat
dedisse responsu. Athanasio

Que in q' tum laberis ame
tie. vt diue natiuitat' ar
chanu. ne supnis q' de angeloru
virtutibz cognitū. philosophias
conibus religari. magis q' fidei
reuerentia posse conspici arbitre
ris: et soli p'ri filioqz et spu sco p
sui magnitudine solūmō cognitū
intra humani sensus ratione co
cludis. et ac si vulgatam. ac si
nullius secreti rem. audaci dispu
tationis manu contrectas. Et
cum ne de creaturis quidem que
sub humani conspectus intuitu si
te sunt ratio reddi possit. qm iue
ligabili miraculoz ope subsistit

tu creatorē eozū qui hīs multo
mirabili9 pstat. quēstioe dilautio
arāscibis argumēto: indignis
et p'fanis ratioibz vulgaris. Et
dū non vis fidei deseruē. dū de
dignatis miris et ineffabilibus
subia rebz. dū impatiētie estibz
agitatus. vt imēsa atqz infinita
metris: teo intentionis tue p' ducis
actū: vt deus a cō u genuerit.
aut si genuit. oibus a te ob
iectis p' ditionū necessitatibz subia
auerit. Sed q' tales nugas ore
sacrilego garris. et mole corpo
rea subliētē. vis introducere
deū: q' a te a te obiaūtur non ni
si visibilibz. et palpabili materia
extātibz quēniūt rebz. Dum
enī conaris ostendē filium extrin
secus. et nō de patris substantia
genitū: ad inanes philosophice
artis relicta fidei simplicitate trāsil
ti. Et q' diuina natura ex sui in
finitate decedere nō potest. nec p
effluētes exuberationū copias.
amplius reducere. stolidē atqz
crassioris materie simillima indi
citur: que sine sui dāpno ex se se
tribue quicq' nō potest. Ergo q'
a augmentū res corporea sumit:
detrimentū res morti obnoxia se
tit. Videam9 vtrū de. q' in nullo
est horū. ex seipō filiu generādo
nec substantia suā p rata parte di
tulerit. vt arius inani metu. et
superflua timoris formidine opi
natur: nec sibi aliqd detraxit.
q' confert in filium. vt hoc ipso
hodie caeat. et perfect9 nō sit: a

eo si non indiget. videtur superfluo
 abundare. **P**rimo ergo recte
 tes ab omnium corporalium passio-
 num per septione et cunctis visibilibus
 naturarum conditionibus detrahitis.
 de spirituali naturitate. spiritualiter
 disputemus: nec quicquam de ea no-
 strum sensus presumptione opinemur.
Scriptura itaque divina. ut in
 possibilitate paterne generationis
 ostenderet: sensum. sapientiam. et
 vitam. verbum. lumen. filium esse
 narravit. **V**entum scilicet. quo
 cuncta cogitantur: sapientiam. qua
 cogitata disponuntur: virtutem. qua
 disposita perficiuntur: verbum. quo
 perfecta nuntiantur: lumen. quo nun-
 tiata clarescunt. **E**t hec omnes
 nominum species: non diuerse sed
 una est virtus. **Q**uia enim vnius
 sermonis enuntiatione. magnitudo
 eius noscitur non potuit: idcirco mul-
 tiplica vocabulorum appellatione dis-
 tinguitur. ut ex diuersitate vel qua-
 litate nominis quantitatem virtutis
 agnoscas. **Q**uia ergo consi-
 lum ab eo cuius consilium est. non
 separatur. quia virtus a forti non
 scinditur. quia sapientia a sapiente
 non discernitur. quia sensus a sensato
 non diuellitur. quia verbum a paterno
 ore non auferretur. quia splendor a suo
 lumine nulla secretionis discrimi-
 natione manifestum est. patris nec aug-
 mentum suscepisse. nec detrimentum
 filium generando seculisse: quia hec
 in deo et naturaliter insunt. et ipse
 se in eis naturaliter inest. sicut ipse
 se filius optime declarat dicens

Ego in patre et pater ut me. **E**lle est
 et in se. non copia est exuberans id est
 extra redundans: quia ipse in in se id est
 in patre esse. non recipit a se: et nullam
 extra effluere. **N**on detrimentum iactura
 est dum cor sapientiam generat: dum plenum
 intellectus generat: dum orationem sermonem
 profert. dum lumen splendoris emittit.
Intellectus enim splendor in lumine. et lu-
 men in splendoris: et ita in se videtur
 quod natura subsistit. ut neutrum si-
 ne altero esse possit. quia vbiusque
 lumen est. illic et splendor. pari modo
 autem luminis claritate refulget.
Ergo pater non est copia superflue re-
 dundationis. tanquam extra se efflu-
 ens. sed ex se a se in se. ut sapi-
 ens sapientiam. filium genuit: et idcirco
 ex sue infinitatis magnitudine
 nullum omnino recessit: sed neque
 constantie sue per se in se pro rata
 parte seceuit a se: quia lumen splen-
 doris generat. separationi obnoxium
 non est: atque ita singula pro
 sequendo. reperies patris in sua
 generatione. nec copia redundan-
 tiam auctum non esse discessit portionis
 detrimentum diminutum: nec separate
 substantie diuisione se iunctum. quia
 rerum natura cui sacra illa et ineffa-
 bilis generatio comparatur. nichil in
 se tale recipit. quod a exuberatione
 aut diuisione aut iactura obnoxium
 esse possit

Probatur
Ertum est quidem. naturam lumi-
 nis et vbi. ac sapientie aliarumque
 virtutum ab eo se commemoratarum effi-
 entias. hys additionibus tenentur non potest

le: sed utrius ut ais. p̄ne genea-
tionis natiuitas talib9 cōparet
exēplis diuinis te conuenit testi-
monijs edocere **Arcius**

Et supiore p̄secutione mea
ita exorsus sum: q̄ atha-
nasilus p̄fidie caritate p̄cipitatus
in profūdū. cum vult faciendū sui
sermonis ostendē. nescius in cri-
mine v̄latur. scripturē dīne contra-
dicendo: eo q̄ in substantia dei co-
equat filiū genitorū. cū ip̄e fili9 de-
se testetur et dicat. Pater maior
me est: et qui me misit. mādātū
m̄ dedit. et n̄ ego veni sed ille me
misit. Et nō veni facere volūtātē
meam: et sicut dixit m̄ pater. sic
loquor. Et q̄ dedit m̄ seruauit et
omnia que m̄ dedit nemo auferet
a me: et rogabo eū. et exhibebit
m̄ plus q̄ duodecā legiōēs āgeloz.
Et hic calix si nō p̄t trālire. nisi
bibā illū. fiat voluntas tua: et
trāleat a me calix ille. nō sicut e-
go volo. sed sicut tu. Et que sūt
ei placata: ego facio semp. Et se-
dere ad dexterā meā v̄l sinistrā:
nō est meū dare vobis. Et dedit
illi nomē. q̄d est sup̄ omē nomē:
et exaltauit puerū suū. et b̄ndixit
it te dñs deus tu9: et exaltauit eū
a mortuis. et sedere fecit eū ad
dexterā suā: et multa h̄ys simili-
a que studio breuitatē omitto. **Di-**
ergo ab eo missus est: si sp̄ōtane
a volūtate nō venit. si volūtātē
suam nō facit. si q̄d ei dicitur loq̄-
tur: si sibi data custodit. si rogat.
si pro calice dēp̄tatur. si nomē ab

alio accepit: si sedes discipul̄ pe-
tentib9 p̄p̄ia potestate non tribu-
it. que sunt p̄zi placata fecit et ab
ip̄lo a mortuis suscitāt: equū nō
videtur. vt qui de sua subiectione
tanta et talia dicit: p̄zi efficiatur
equalis. **Probr9**

Adūsum ista copiosa dīne
autoritatē testimonia. q̄ ab
arcio de fili9 subiectionē placata sūt.
aliqd athanasio p̄petē videt edi-
cē n̄ moret: n̄ sup̄stitiōe h̄mois. s̄
ex diuis voluminib9. ā similib9. ā
dissimilib9. vel coequalis. patri
filius demonstratur. ut agnita rei-
tate. que sane s̄di. ac rationi que-
runt roborētur. **Athanasius.**

Quantū velit p̄currat i elā-
tione sermonis. arcij calli-
ditas. et sibi de autoritate diuine
legis plaudent testimonijs. q̄b9
videlicet nitit. ab equalitate pa-
tris filiū sequatē. cūta q̄ ab e-
o prolux9 inserta nō s̄ntur. h̄yl-
de eam testimonijs a nob̄ eius i-
sentio absq; vlla difficultate pro-
strabit. **Prellus** igitur filius de-
i i forma serui quam assūplerat
ex virgine. p̄zi dicitur esse subiec-
tus: apostolo paulo nihilomin9
affirmate. **Vbi** venit inq̄t plenitudo
temporis: misit d̄s filiū suū
factū ex muliere. factū sub lege.
Ille itaq; dicit esse subiect9 q̄ s̄b
lege ex mulie nō s̄nt geneāt9: et i
ea forma minore se iudicat p̄ze.
quā s̄pl̄it ex v̄gine. **Nā** i forma
dei patris angelicus ei chor9 p̄-
batur p̄buisse ministeriū. **Ita** ut

euangelio scriptū est. Et discel
lit ab eo dyabolus: et tulerunt
angeli et ministrabant ei. Obiit
et volūtatē patris fecit: non
suam. In hoc magis laudabilē
debet agnosci: quia qui patris
volūtatē equanimiter fecit, eq^u
litatē ostendit. aplo confirmante
Hec est inq̄t volūtas dei: in xp̄o
ih̄u. Nam quia addidit. sicut
dixit michi pater sic loquor: qua
re hominū genus qd̄ rectū est intel
ligens. audito hoc v̄bo turbes?
Si enim aliter xp̄s: q̄ deus pat̄
loqueretur: tunc magis patri ine
qualis vel dissimilis monstrare tur
Di vero que loquitur pater. ea lo
quitur filius: nunq̄ unequal patri
aut dissimilis inuenit. Qd̄ dedit
inq̄t michi seruan: et omnia que
m̄ dedit nemo aufert a me. Dona
enī dina hoc mō intelligēda s̄t: si
lio attributa. Dedit enī deus pat̄
do filio. omnipotentia omnipotēti.
maiestatē tribuit maiestati. v̄tatē
dedit v̄tuti. prudentia prudenti.
p̄scentia p̄scenti. diuinitatē diui
nitati. eternitatē eternitati. im
mortalitatē equalitati. immortalitatē
immortalitati. inuisibilitatem inuisi
bilitati. regi regnū. vitam vite. et
nō aliam ab ea quā habet. dedit.
et q̄tū habet. tantū dedit. vel si
qua alia q̄ pater filio iduisibilē
et inseparabilē cōtulisse mōstrat:
sed hec omnia nascētū potius q̄ in
di renti dedisse pbatur. Cui a fili
o dicitur. Omnia mea tua s̄t: et tu
a via mea s̄t. Si ista via q̄ phibe

Et p̄ filio cōtulisse. alia in eo. q̄
alia videtur esse in filio: mēdare
sine dubio fatm̄ filiu qui dicit su
a esse que patris s̄t. D̄ si in h̄is
que dixit filius. mēdare inuenit. et
euangelista qui ait. equalem se fa
ciens do. omni v̄tute fallitur: ac
sic nec pater filio integre. ac vera
tē aliquid cōtulisse mōstrat. D̄
si vera sunt. sicut s̄t. q̄ pater fili
o inseparabiliter idiscrete cōtulit cōti
ceant hominū demētū lingue q̄
nitūtur filiu a patre sublatā le
parare. Rogat filius pat̄: vt hō
nē verū se gestare contendat. Nā
vt v̄tatis sue intimaret potentia
mari impauit et ventis. et quiq̄
milia hominū de q̄nq̄ panibus
satiāuit. Calicem palliois vt ho
mo tristis accepit: vt deus aut
fontē aque viue. saliet̄ in vita e
terna p̄pinauit. Accepit nom̄: vt
in h̄ noie relatiua terrestria et infer
na ipm̄ adorēt. Et exalta 19 ē de
ymis ad supiora id ē de carne hu
mane fragilitatē ad d̄m p̄cētēs.
sedēs ad dexterā maiestatis: vt eū
nō dubitet huāna infirmitas seq̄.
vbi caput suū vident gl̄an. Vne
tus ē: vt eris m̄ ipi? v̄tione.
malo p̄cis hois delicto purgem̄.
Exultat? a mortuis ē. vt nos exē
plo resurrectionis a mort̄ caule li
bē. Vides discipulis petētibz se
n̄ posse dare testat̄: ne it̄ eos diuor
tiu nascēt̄. Nā q̄ ait n̄ ē meū dare v̄
Et ip̄e iā dudū discipulis xij. sedū
iudicādi tribuit p̄tātē. Que s̄t p̄i
placata fecit: q̄a p̄trāna facē nek.

Nam quia venit . non ut faceret
voluntate sua . sed voluntatem eius
qui misit illum . dixit . ut faciam
voluntatem tuam . deus meus vo-
lui : et voluntarie sacrificabo tibi
Quia ait : pater maior me est : dixit
ego et pater unum sumus Et sint in
nobis unum . sicut ego et tu sumus
unum : et omnia mea . tua sunt Et
credidit quia ego in patre : et pater in me
Et pater meo operatur : et ego op-
eror Et sicut pater suscitavit mortuos .
et vivificavit : ita et filius quos vult
vivificat Et qui me videt : videt et
patrem Et qui me odit : odit et patrem
meum Et clarificavit filium suum : ut et fi-
lius suus clarificet eum Et ego cla-
rificavi te super terram : et manifesta-
vi nomen tuum hominibus Et ut omnis
humane cavillationis quiescat inter-
itio . iohannes evangelista . cum superius
vultus sum testimonio . nolens in
spiritu futura et presentia in presentia
malitiosa hereticorum recordari :
ait . In principio erat verbum . et ver-
bum erat apud deum . et deus erat ver-
bum Si hec tanta divinitati conve-
nientia . quibus et patrem et filium unum
esse docuimus perfidius non sufficiunt :
alia si videtur superius dicemus

Probatur

I huic tam valide . et certe
plecationi . arrius nihil sicut ob-
viare . certum est eum non rationem
sequi . sed per verborum irrationabili-
um campos . effrenatus euagari :
qui vltimo nunc trinum substantiarum ra-
tionem . ut superius fallit . sicut atha-
nasia . unius . et permixta docuit do-

umentis . per nescio quas nebu-
larum caligines arriens . assertio-
nem suam nequerit demonstrare .

Arrius .
Quid quia ex divinis o-
raulis athanasius nescit . quibus
dam articulis filium unum esse
substantie . et coequalem esse au-
tu temerario nihil est affirmare :
et spiritus . qui patris et filii mis-
ter est : hylite debet equali quessio-
ne conferri : cum ipse filius dicat . ille
me glorificabit . quia de meo accipi-
et Et mittam vobis spiritum veri-
tatis . et spiritus a me procedit . et
que pater mittet in nomine meo
Et pater ad mortuorum ossa dicit .
Dabo spiritum meum in vos : et vivetis
Nunc quod is qui a patre procedit . ut mit-
tatur . eum debet equari : aut vna-
cum eodem posse potestate potiri :

Athanasius

Sapientia et virtutem dei filium
esse . iam quidem superius demonstra-
vi . ubi apostolus dixit probavi . christum
dei virtutem et dei sapientiam : sed et
nunc ut et plenius et verius si neces-
sarium iudicatis . de hac eadem proba-
tione replio testimonia Ipsa sapi-
entia id est filius per salomonem clami-
tat dicens . Ego ex ore altissimi
procelli : et ante inquit omnes colles ge-
muit me Et quod eadem sapientia primi
luminis splendor sit : preda salo-
monis patris david atque apostoli testi-
monio probatur Salomone quidem
ita dicente Splendor inquit lucis
est et speculum sine macula per quam
in quo sine dubio pater videtur .

ut ipse in euangelio filius ait: q̄
videt me. videt et patre. Quia etiam
dauid apertius declarat: cum ad
patre loquitur dicens. Apud te est
fontis vite: et in lumine tuo vide
bimus lumen. Audis lumē in lu
mine cerni id est patre in filio con
templari. Paulus quoque congruen
tia hys predicat dicens. Qui cum
sit splendor et ymago substantie eius
Verbum etiam nominatur: sicut pa
ter ad demonstrandam generationis
sue impassibilitatem pronuntiat di
cens. Eructavit os meum verbum
bonum. Et verbo domini celi firma
ti sunt. Et in principio erat verbum
et verbum erat apud deum. et deus
erat verbum. Deus inquit erat verbum
non prolatum. et sono vocis tra
siliens: sed substantiat in sua ve
ritate manens intelligas verbum.
Sed et quod consilium sit placitas testis
est dicens. Et vocabitur magni
filij angelus id est paternorum tra
ctatum. vel consolationum dispensator
et auctor: ymo ipsa consolatio. et
tractatus. Denique etiam paterni pe
ccatoris demonstrat: ut salomon ait.
Deus sapientia fundavit terram. Ita
biluit celos prudentia: sensu eius
abyssi dissiluerunt. De quo sensu
placitas et replius dicit. Quis cog
nouit sensum domini: scilicet illud euange
licum quia nemo nouit filium nisi pa
ter. Claruit igitur quantum arbitror
patre ex se filium generando et eundem
in semet habendo. nec auctum et dif
fusum. nec fuisse penitus diminutum
dum qui generat in nascendis profecte

nature sua dinoscatur permanere non ex
tra se ut quod diffundit dum ut quod in se
suis manens cognoscatur sicut placitas
in extra infinitatem patris nature tam vel
tra se effluentem filium. sed in se per
communis substantie unitatem ha
bitantem patre et filium declarat:
cum ad ipsum filium loquitur di
cens. In te est deus: et non est deus
extra te. **Probus**

Quoniam tantum facultate perapi
ende rationis humani sen
sus copiositas prestat. plenissime
reor at hanc alium superioris quatuor
cule notola. totaque scilicet oleo o
pimonis ambigua. in quibus no
stra herbat intentio. penitus am
putasse. Si hoc apud etiam acrio
claruit edicat apertius: et de hys
ad alia. ut tamen aliqua superesse
putatis. tamen aliquando trahatur:
quo a lenis valeamus operis hu
ius terminare negotium. **Arius**

Simile per uigili. et sensu
sagaallio summati pualati
quod quatuor a me apolitanum dicta
rimens: profecto repenes atha
nasilium non ad omnia dedisse responsum

Quod probus
De namque sunt in quibus tibi non
satis factu esse arbitrans? **Arius**

Quid opus est eadem uel repetere
do longum disputationis finem
trahere. cum iam conueniat ultimam te
de cognitione sententiam promerere?

Semiplenam non **Probus**
oportet inuicem referre. Vra etiam
prudentia meum pariter recognoscere
ab hęc etiam de sancto spiritu aliquid vos debet

disputando pferre: nisi forte huic
disputationi. hodierni diei reliq̄e
non sufficiant. polcatq; negocij
pondus diei spacia inteḡ. **Q**uod si
ita est. nō erim⁹ diffiales in pre
stando. p̄mpti sitis tantū in red
dēdo: sitq; diei crastine attitula
ta hec tertia disputatio. tertia ut
aitis de deitate p̄sona. Jamq;
nūc respicite si placet. hui⁹ grā
p̄ quo vos manēt rediūua certa
mina: v̄iazq; p̄leationū nō im
memores. q̄d hodie n̄ valet. cra
stine disputationis lucta rimetis

Explicat liber secund⁹

Incipit liber tertius

Probo

Quia in hoc hodie
descendim⁹. ut de
scō spū. quā atha
nasilus v̄nā in tri
nitate p̄sona. arcus vero creatu
rā fatetur. agat disputatio: iā de
ipso placeat vobis exordiu sume
re: nisi forte habet aliqd̄ arri⁹ de
reb⁹ exactis in quo sibi figendā
adhuc disputationis manū spat
idq; agat breui⁹. ne reb⁹ neces
sarijs concessū temp⁹ effluat. et
noua dilatio mentes auditorū ve
ritatis auidas roangustet

Arrius

Sed spm̄ scm̄ nō solū p̄ri et
filio minore. reuerētia volūtate e
orū ministrū et obsecratorē con
fiteor. utpote creaturā creatori
reuerētissimū famulatus obsecr
um p̄betem: qui tamē cūctis cre

aturis et melior. et post filiū p̄ri
mus sit. Nam si equalis cū p̄re
ut athanasius profitetur. hono
ris puilegio insignit⁹: nō diceret
filius. q̄a nō loq̄tur a semetipso.
sed quecūq; audierit loquet. Qui
enī nichil v̄l tronca potestatis au
toritate loq̄t: iubēt impio p̄ ob
sequale ministrū famulāt. **Atha
nasil⁹**

Iudicis clemētia p̄missū
tribuat. et largit⁹. ex diuino
autoritatē et etiā spm̄ scm̄. nō cre
aturā esse sed deū sed creatorem
cū p̄re et filio esse breuiter demon
strabo. **Probus**

Tua p̄fessione cōtinetur.
App̄ba breuiter. q̄d ratio
erigit: doctum non ex argu
mento sermonis. sed ex diuina
scripturarū testimonijs spm̄ scm̄
patri vel filio coequalē eē. aut si
aut tūpe fall⁹ es deū eū vel crea
torē omnis opis esse onde: ut dū
hec veridic⁹ testimonijs approba
ueris. arcus a sua intētionē ve
re fidei p̄fessione conuictus abscē
dat. **Athanasius**

Multo magis ex hoc appa
ret spiritū sanctū a patre
et filij substantia non esse alienū:
dum nō a seipso tanq̄ alienus et
extraneus. sed utpote vn⁹. eius
demq; nature locus. q̄ patris et
filij cōmunia s̄ agit. et loquitur.
Nā si de p̄ris loqueret: non so
lū a patre alienus. sed et fallax
et deceptor proculdubio haberet
Quā ut ait filij. omis qui loq̄tur

mentatū de p̄p̄iis loquitur. qui
ante de p̄p̄io id est nō a seip̄o. sed
de patre et filij. que loquēda sūt
loquit̄. De meo inquit accipiet;
et annūciabit vobis. Et vt osten-
deret hoc esse. a se accipere quā ē
etiā de patre sūp̄ sisse. ait. Ideo
dixi de meo accipiet; quia omnia
que habet mea sunt. Videt ergo
spiritū sanctū a patre et filio nō cō-
diceretū; dū ea loquit̄ que patris
et filij p̄p̄ia eē noscunt. Sed et si
huic tale aliqd̄ p̄fiteretur. dū dicit.
nō enī a meip̄o loquor; sed que
audiui a patre meo nota sūt vob̄.
Eue sententia filij et sp̄m̄ sanctū
etiā si patre minor est. vt falso o-
pinaris. sibi tamē ostēdit equalē
quā impie refugis. Si enī d̄triq̄
nichil auctoritate p̄p̄ia loquēdū
p̄fiterent; nullo se inuicem dignita-
tis honore p̄cellūt. Adhuc tamen
audi manifesti; quō et patri eq̄
les habeant. Dicit filius. Opa q̄
ego facio; ip̄a testificat̄ de me. Et
iterū. Ego ex me nichil facio; sed
pater in me manēs facit opa. Quō
nūc sua; quō paulopost nō sua di-
cit eē opa que facit. Sed volens
vtriq̄ vni⁹ nature demōstrare virtu-
tē. p̄p̄iatorū opū efficientiā. ad
patris dignitatis retulit vnitatē;
vt dū opus patris. filij ē. et op⁹
filij. patris; q̄a quāq̄ p̄t̄ facit. ea-
dē et filij facit similiter ex p̄muni ge-
nerali ope. vno agnoscat eē nature
Dicit q̄ sua opa. nō sua dicit.
que tamē ipsius eē p̄bantur; sic et
vba nō sua se loqui testat̄. q̄ pro

fecto eiusdē eē noscitur. Et quā de
filio. hoc etiā conice de spiritu san-
cto; qui sic a seip̄o p̄pter demōstrā-
tam vni⁹ nature deitatem. non lo-
quit̄ vt t̄n̄ q̄ loquit̄ ei⁹ eē et nō aliena
creat̄. Et loquebantur aut lucas
de apostolis. varijs linguis. p̄-
ut spiritus sc̄us dabat e. loqui illis.
Et in euāgelio. Nō enī vos alii
qui loquimur; sed sp̄s patris ve-
stri qui loquit̄ in vobis. Habet q̄
ip̄e p̄p̄iam sandi auctoritatē; que
libera a teis loquēdi tribuit facul-
tatē. **Artus**

Quibus scripturis auctoritatibus
docere poteris sp̄m̄ sanctū deū
eē? que ego creaturā esse p̄fiteor?

Athanasius
In ep̄stola declaratur sp̄m̄
sanctū deū esse. quia vbiq̄ ē. et nul-
lo continet̄ loco; sicut p̄p̄ia dicit
ad patrem. Quo ibo a sp̄u tuo? et
quo a facie tua fugiā? Et cū mo-
nat̄. Spiritus domi repleuit orbem
terrarū. Ille enī vbiq̄. et vno eo-
dē q̄z momento. celos. terras. ma-
ria. infernaq̄ repleat. vt tūc
ait. si ascendero in celū tu illic es
et si descendero in infernū ad eos;
nō creaturē. sed solū ē d̄i p̄p̄ū. De
ide q̄a d̄e sp̄s. icōp̄sitate idē s̄pli-
c̄ nature ē; nā creaturā omis q̄tū
ad nature ordinē p̄tinet. p̄p̄olita ē.
Dicit itaq̄ sp̄m̄ sanctū cōp̄olitū ex di-
uinitate formaz. valens ostēdere;
cū demū p̄leques erit vt eum cre-
aturā esse null⁹ audeat dubitare.
Tūc aut̄ necesse erit. vt si errata
ē. docas eū p̄muni eē cū ceteris.

angelis. vel archangelis. a cui po
testatib9 et pnapatib9? et vnu el
le ex illis? ac sic vnu et singula
re. no esse demostres. **Q**d nequa
q vtiq obtinebis? et vndiq de
clamantibus pphis atqz aplis
non poteris demostre: salomo
ne qte ita dicente **D**ps scus sim
plex. vnicus. et cetera. **E**t apla
contatate: vni9 spūs. **E**t iterum
Hec aut omnia opaf vnus atqz
ide spūs. **A**c rursus **Q**m p ipsum
inqt habemus a cellu vtriqz in
vno spū. **C**ernis igitur eū. q vni
ce ac simplicis ē naturē: im pot9
q creaturā esse. **D**einde si creatu
ra et nō deus est? quo vtilitatis
beneficio i noie eius lauari vita
lis generatio celebratur? **B**apti
zate inqt dñs oēs gentes. i noie
pris et filij et spūs scī. **Q**uid enī
nobis pstaē pōt? si nō est deus?
Qualis qsa est ista creatura: q
vnu cū pze possidet nomē? quē si
in baptisate nō noiaueris. **E**cul
tratu videatur omne miltiū: pec
fectū nō erit sacramētū. **I**n casū
quippe pris et filij noie vti9: illo
nō noiato. **C**reaturā q creatricē
esse nō posse: nulli est oīo abigu
um. **H**uc aut spm creatorē esse.
scripturē diuine. vbiqz loquūtur:
sicut in ioh volumine legimus.
Spiritus diuin9 est. qui fecit me.
Nam euntā generaliter creatu
rā opalle? spitus sanctus delig
natur: sicut dauid declarat euidē
tius dicens. **Q**uoniā videbo ce
los. opa digitoz tuoz: verbi vi

delicet. et spiritus sancti. **D**igitū
enī esse spm scm. cui9 opa. eē ce
locū fabricam. sacro ppha cōmit
ore: et dñs in euāgelio demostre
tut dicens. **S**i ego in digito dei e
itō demonia: superuenit in vos
regnū dei. **Q**uo digito lex dei in
duab9 tabulis lapideis pscripta
refertur: in exodo legim9. **A**ce
pit inqt moyses duas tabulas:
scriptas digito dei. **V**nde ostēdi
tur hūc spm scm latozē legis eē:
cuius lex a peccis hoies liberat.
scdm attestatis pauli pconiū. **L**ex
spūs vite: libe duit me a lege pec
cati et mortis. **C**ui9 vti9 poten
tia. magi quoqz pharaonis mi
rabilitē consentitur dicentes. **H**ic
digitus dei est. **A**d huc aut creato
rē esse spm scm. ppha dauid apti9
declarat dicens. **V**erbo domini
celi firmati sunt: et spiritu oris e
ius omnis virtus eozū. **E**t iter9.
Emitte spm tuū et creabūt. **V**irtu
tes autem celoz. angelos esse:
nemo qui dubitet. **Q**ui etiā scū
dum apostoli testimoniu. in hūc
spm. tanq i sue originis auctozē.
reuerētissime desiderāt aspirare.
Diat enī ita. **E**a que nunc nūc
ata sunt vobis per eos q euāge
lizauerūt i vos. spitu sancto mis
sa de celo: in quē cōspicūt āge
li pspicere. **S**i deus non est: fa
ciendi que vult. spm nō habe
ret arbitriū. **A**t cum in dispensa
tione sacramēti. libertate vtiue
voluntate. nec expectat iubentē
imperium? apparet enī non esse

creatura. sed dñm Aplūs enim cū
de celest.ū donoz diuersitatibus
loqueretur: ad extremū intulit.
H aut omnia operatur vn9 atq;
idē spiritus: diuītes singulis pro
ut vult. Et itē nū. Spiritus inq̄t
scūs agit in distributionib9: scđz
volūtatem suā. Et dñs in euāge
lio ait. Spiritus vbi vult spirat.
Si dñs nō est. quō viuificat? apo
stolo dicente. littera occidit. spūs
autē viuificat. Et rursus de deo
Viuificabit et mortalia corpa re
strat: per inhabitantē spm suū in
vobis. Et dñs in euāgelio Spiri
tus est qui viuificat. Vnde et i ihe
zechiele. spiritus vite appellatur.
Spūs inquit vite erat in rotis.
De quo domin9 in eodem ppheta
mortalū corpozib9 dicit. Ecce in
mittā in vos spm: et viuētis.
Ergo qui vitā tribuit: de9 ē. Nā
si deus nō est: quō mūdū iudica
turus venire p̄dicat. dño dicente
i euāgelio. Cū venent sps paraclē
t9 ip̄e arguet mūdū de peccō. de iu
sticia et de iudicio. Audi aliud ar
gumentū: quo clareat dñm esse spi
ritū scū. Vocat pater fideles in gr̄
ciam suā. vocat fili9: vocat et spi
ritus scūs. Qui si creatura est: p̄
p̄tē ac similit̄e vocandi auctoritatē
nō haberet. Nā de p̄tē aplūs di
cit. Quādo aut placuit dō. q̄ me se
gregauit ex vtero matris mee et
vocauit in gr̄a suā. Et de xpo ro
manis scribēs: in q̄b9 altis inq̄t
et vos vocatū ihū xpi. De spū autē
scō: lucas in actib9 aplōz dicit.

Jeunantib9 illis et munificatib9
id ē aplūs: dixit sps scūs. Segre
gate in paulū et barnabā: i op9 ad
q̄d vocauit eos. Reuela tozē quoq;
miliozū eē spm scū: eadē scripta
testat. Exurgēs inq̄t agab9 sig
nificauit per spm famē magnā fu
turā. Et itēz. Cogitāte aut petro
de visioē: dixit spūs scūs. Ecce
quāt tē: surge descēde. et vade
cum illis. nichil dubitans quia e
go nisi illos. Sed ne multa in v
nū testimonia cōgregando. in lon
gum proleationis n. ē tendatu e
oratio. breuiter vniuersa recollī
go. Quid ergo ē videt optime iu
dex? nū sps scūs dñs nō ē: q̄ p̄p̄o
t9 nō ē. q̄ vnic9 ac singularis ē. q̄
creator. q̄ viuificator ē. q̄ cū p̄tē
et filio vnū possidet nomē. q̄ p̄cā
donat. q̄ scificat. q̄ gratiā canl
mata p̄ sui volūtate dispelat. qui
milia reuelat. qui legem dat. qui
auctoritate sua ad gratiam vocat.
qui mūdū iudicat. qui temptato
res suos condēpnat. in quo inre
missibiliter impij blasphemāt: si
hic talis dñs non est. ostendat qd
amplius habere possit. qui dñs est.

Atem
Quāq; sit sermo omni con
tradictioni obnoxius. et re
lut quora respōsiois elipeo. obie
ctionū tela repulsa frustret. tamē
istā quā nūc itendum9 quationē.
p̄tāz. q̄ athanasi9 i genij subtili
tate coneludēt: nūq; va' ebit. n̄
dico totā. sz ne vllā qdē ei9 p̄tā
lā rationabilib9 dissoluē argumt.

Dicit hōm san deū esse: qđ nulq̄
qđ euidētius valuit demonstrare.
Esse tamē ut ei contra verū veri
tatem cōcordā. ob hoc hōm san de
um videri. vel eē posse. qđ talia
operetur: qđ nō nisi deū conuenit o
pari. Ergo deū prēm. deū filiū.
ūm fatetur hōm san: ac per hoc
tres deos. Et si nō apta impieta
te? ipsa tamē p̄fessionis videtur
p̄dicoe introducere: ac p̄ hoc nos
ad id vnde digressi fueram9. mul
torū deorū errorem quodāmodo reuo
casse incipiat. Velim optime iudex
si tamen possibile sit. deprehendē
nouū istū egregiū artis sue magi
strū. solutis p̄fessionis fraudib9
conuenientiū oculos illudētē. Ut
enī trū deorū confessionis p̄ualū
euadat: subito eos vti tres vn9
appareat. incōphensibili fantas
mate p̄lat dicens. Sed hī tres
vnus deus. Huius quos nescio
qua coagulatione p̄mixtos. et con
uitos i vnū deum reitegrat: ite
rū eos septatos t̄formes ostēdit
dicens. Et hī vn9 dō: trinitas ē.
Vide si vales oro te inaudita h̄
et inuisa pessime imaginatiois in
uestigae portenta. Ego enim cō
prehendē nequeo. queadmodū
sit de9. nūc vn9. nūc tripartit9.
Nunc ex tribus in vno p̄fusus:
nunc ex vno in tribus distictus.
Nūc cōpositioe quadam ex par
tibus p̄formatus. nūc diuatiōne
nescio qua ex vno iterū in partes
diuisus. Aut enim tres s̄ extan
tes in sua substantia p̄sone. et p̄

misci nō debent. ne statim p̄pū
p̄dāt. secundū meam. magis q̄
veritatis sententiā: a si vna est p̄
soā. hoc ipsum simpliciter fatea
tur: et libē in sabellij transeat
dogma. Nam quid op9 est ad il
ludēdam veritatem diuisis formis
et ymaginib9 v̄lari. et sic sabelli
ū fugere ut in me incurrat? sic a
me refugē ut eū sabellij9 capiat?
Quia ut se impietate sabelliana
exuat: quē vnū dicit tres esse af
firmat. Sed ne ego cum in trib9
teneā eū: de trib9 nescio quo ar
tificio vnū confit̄at. Jam si aliqua
verisimilē hec fides habeat ratio
nē: equitatis tue est iudiciū optime
p̄he. **Prōb9**

Quē vnū dixeris. eūde rurs9
tres appellas et quos tres
credideris eolde iterū. vnū fateri
deū. q̄tum ad humani sensus p̄
tinet rationē. multū inconsequēs
esse videtur: nisi forte hoc diuina
autoritate credere iubeamur. Vñ
ad hec tam valida. tāqz inuicta.
que arri9 obicit: athanasij9 respō
dē nō differat. **Athanasij9**

Huiusmodi nūc es. nōdis ut
tibi videtur insolubilib9 re
borū texere retia: nō intelligens
neqz p̄spiciēs. te quoqz hīs obie
ctionū tendiculis posse inuolui.
Nā quā in de trib9 itendis. hāc
tibi de duob9 refero quationē. Si
vnū deū colis. et nō est. ali9 p̄ter
vnū? quō duos ad cultū teneati
ouis induas? Profitēdo ei prē:
deū: et filiū deū: aut bipitū deū

aut duos diuersos continentes p
literi: ac per hoc gemine diuinita
ti. impiū exhibes famulatum. di
cente domino. non potestis duobz
dominis seruire. **H**ed ne ego qui
te temeritatis notam incurā. si te
de professione diuina pari questi
one cōstāgam. cuius p̄cipua tene
ratio silentium magis q̄ callitas
exigit questiones: illuc michi ne
cella no video festinādū. vt vnū
tres esse. ⁊ tres vnū esse. ⁊ si
non ratioē qua homo sū: tamē au
toritate proceā. **I**psam itaqz trini
tate audiamus dicente **F**aciam⁹
hominē ad ymaginē. ⁊ similitu
dinē nrām. **Q**ui facēdū de carnū
tres sūt. pater ⁊ filij ⁊ sp̄s sc̄s:
sed h̄y tres. vn⁹ est. **D**eniqz intu
lit: ⁊ fecit deus hominē: ad yma
ginē ⁊ similitudinē dei. **E**t ergo
trinitatē agnoscat: pluraliter di
ctū est. faciam⁹. **E**t vt h̄c trinita
tē. vnū d̄m esse nō nescias: adis
et singularitē. ⁊ fecit d̄s hominē.
Et iterz. **N**ō est bonū esse hominē
solum: faciam⁹ ei adiutorij simi
le sibi. **E**cce ⁊ hic pluralitē dicit.
faciam⁹: in sequētibz aut singu
laritē inferē. ⁊ fecit d̄s hoīem ad
ymaginē dei: masculū ⁊ feminā
creauit eos. **I**n collatiōe tres: in
c̄pe vnus refertur: vt non diues
litas volūtatis. sed vnitas appa
reat potestatis. **E**t iterz. **V**ilius ē
d̄s abrahe: ad quercū mambze.
Aspexit ⁊ ecce tres viri steterunt
ante ipm: ⁊ p̄dens adorauit di
cens. **S**i inueni gratiā in cōsp̄ctu

tuoz: ne trāliens seruū tuū. **E**cce
vnus dicitur et apparuisse. ⁊ tū
tres erāt: ⁊ licet tres essēt. tamē
vnus erat. **C**ū enī dicit. si inueni
gratiā in cōsp̄ctu tuo ne trāli eris
seruū tuū: ostendit vnū esse. **H**uc
sūm cū dicit afferatur aqua. ⁊ la
uētur pedes vestri: ostēdit tres eē.
Item cū dicit apposuit eis mensā
⁊ manducauerunt. ip̄s vero stabat
ante ip̄s s̄ ab arboze: ostēdit tres
esse. **I**te cum subiūgit. dixit autē
ad eū ubi ē sacra h̄oz tua: ostēdit
vnū esse. **I**tem cū dicit. surgētes
inte viri. ibāt ad facē sodomozū
abraha autē comitabatur cū eis:
ostēdit tres eē. **E**t dū repetit. dix
it autē domin⁹. non celabo puero
meo abrahe. q̄ sodomis factur⁹
sūm: ostēdit vnū esse. **H**ed ⁊ sa
era illa signatū virtutū carmina
vnū tres esse et tres vnū eē temō
strant. **N**ō enī resonant mō. **D**ā
ctus. sc̄s. sanctus. d̄s deus sa
broth. **D**ū tertio repetiuit sc̄s. E
nitatē insinuāt: dum semel dicit
d̄s. hanc eandē trinitatē. vnū
deū esse designāt. **H**uic etiā missi
o illud etiā euāgelij sacramentū
congruit. quo d̄s p̄cepit bap̄ti
sandos gentes in nomie patris ⁊
filij ⁊ sp̄s sc̄i. **E**cce habes tres.
i vno ditatē noiesubstētēs. **N**o
mē enī patris ⁊ filij ⁊ sp̄s sc̄i: d̄s
ē. **D**e q̄ noie i numeroz libro ad
moysē loq̄tur dicens. **V**nto ego:
⁊ vniū nomē meū. **N**ā ⁊ illud n̄
ē videt̄ os osū: q̄ idē filij sub in
genā m̄. **M**issio trinitatē loq̄ dicit

Ego sum deus abrahā . et deus
ysaac : et deus iacob . In eo enī
quā ait ego sū . vñū deū ostēdit : et
id quod tercio repetit . de9 abra
hā et deus ysaac . et de9 iacob :
trinitatē apert9 declat sacramē
tum . Audi adhuc . et intuerē eui
tes huius archani misterii . Di
xit ysaac Vidi dominū sedētem
i throno : et infra Et dixit Quē
mittā . et quis ibit nobis : haud
dubiū qñ ad p̄dicandum populo
iudeoz . Et dixi . Ecce ego : mit
te me . Et dixit . Vade et dic po
pulo huic . Cum ḡ singulariter
dicit . quem mittam . vñū indicat
deum : et cū infert . pluralitē . q̄
ibit nobis . apte trinitatem insi
nuat . Perape adhuc manifestio
rem . si mētis auēs gestas aper
tas : hui9 fidei veritatem . Condi
tioz celi et terre . patrē esse et fili
ū . et sp̄itum sanctum . ex hys que
iam sup̄ p̄tulum . euidenti9 de
claratur : cū dictū fuisse doct9
faciam9 hominē . vbi tō ip̄a trini
tas intelligitur hominē fabricat
le : sicut hec eadē rursus i bap̄tis
mate credit hominē reformacē .
Et illo quā p̄phā ait : vbo dñi celi
firmati sunt : et sp̄ū oris ei9 vis
vltus eorū . Et salomō ex p̄sona
sapiētie p̄uicat dicens . Cū pa
raret celos aderā illi : cum fortia
iacobat fundamēta terre . ego e
ram cū illo cōponēs oīa Cōstat
igitur vt dixi . p̄zēm et filiū et spi
ritum sc̄m id ē totā trinitatē . nū
di creatricem esse Audiam9 ex go

p̄ ysaia p̄phētā : q̄ t̄ces . vñ9 sit
Dicitur enī ibi Ego dñs firmās
celos . et stabilēs terrā : et null9
meū Vtrū p̄zis an filij volucis
hanc vocem ? Si nō totam trini
tatem . vñū deū credideris : hec
sententia nō statuitur . Ait enim
Stabilēs terrā : et null9 meū .
Et vtiqz filius cū p̄zē erat : q̄ di
xit . Cum pararet celos aderā il
li : et cū fortia iacobat fundamē
ta terre . ego erā penes illū . Cū
igitur clareat in conditiōe orbis .
solitariū nō fuisse p̄zē . q̄ppe cū
aderat filij et sp̄itus sc̄us . vtpo
te vñ9 dicitur vtiqz p̄fortes :
quā dicit q̄ se solū nō aliū secū fuisse
testatur . nisi vt intelligas seipm
et filiū et sp̄m sc̄m vñū dixisse deū
cū quo alius extraneus et a natu
ra eius alien9 nō fuit de9 ? Et re
cte moyses de filiis isrl̄ : locutus
est dicens Volus ducebat eos : et
nō eāt cū eis deus alienus : am
vtiqz et filiū et sp̄m sc̄m cū populo
fuisse nec iste possit arcus dene
gare Ded filij et sp̄us sc̄us . non
est alienus : qui cum p̄zē vnus est
de9 . Audiam9 autē et beatissimū
paulum de hoc eodē mistio apti9
differētē et tres vñū dñm con
firmatē : sicut in libro quē adū
lus maribadū nefāde hereleos
v̄ze diaconū edidimus . plenissie
constat ex p̄llū De quo nūc hoc i
loco p̄pauca interserim9 Dum ḡ
ille ille obiaret . q̄ vñio excludat
equalitatē trinitatem . equalitas
repellat vñioēz . inter alia multa

si ego retuli Audi in qua apostolus
hanc trinitatis unitate calcatus
predicantem Dicit in epistola ad
corinthios. Diuisiones donatio
num sunt. idem autem spiritus: et diuisiones
misteriorum sunt. idem autem
dominus: et diuisiones operationum sunt:
idem autem deus qui operatur omnia in
omnibus. Quia trinitas est. tres
nominauit: et quia ipsa trinitas
unus deus est. cum tres numeral
set personas. non dixit pluraliter quod
operantur. sed singulariter qui o
perat. Et ne paruo in qua intellige
tie sensu de patre solo eum dixisse
arbitraris. qui operatur omnia. non
etiam simul de filio et spiritu sancto: dili
gentius in subiectis quid dicat au
sculta. Cum enim multa diuine gra
tie opera numeraliter dicit. Hec autem om
nia operatur unus atque idem spiritus.
Cernis operantem patrem. operantem
filium: operantem spiritum sanctum. Et cum simul
tres operantur. non de eis dicit. quod o
perantur. sed qui operatur: ut unus
deus in trinitate monstrat. Item pa
trē et filium idem apostolus nominat
ait. Ipse dominus noster ihesus christus et
deus pater noster qui dilexit nos.
Et cum duos nominat: ut unum o
tenderet. non dixit. qui dilexerunt:
sed qui dilexit nos. Nec ait conso
lentur: sed consoletur uos. Item.
Ipse autem deus et pater noster. et
dominus noster ihesus christus: dirigat uiam
nostram ad uos. Nec hic ait dirigat:
sed dirigat. Hactenus de illo opere
mutuatus sum. et trinitatem unum
dominum esse. apostolico sensu docuisti:

ad reliqua sellinem. Exempt etiam
naturalibus hoc fidei sacramentum
posse maxime commendari. Sapienter
edocent acta: narrante luca de cre
dentibus. Multitudinis autem creden
tium erat cor unum et anima. Si hi fideles
baptismi regeneratione potulit
gratia. ut in te eorum anima. una sit anima:
cur non in te agnitione de trinitate cre
dat. quod unus sit deus: ut quod nos per
gram. hoc illa trinitas habeat per
naturam. Nam si et diligentius per
gram. inueniemus etiam in nobis
quodam naturae. quod illi beatissime at
que ineffabili assimilatae licet longe
aliter trinitati. Neque enim frustra
scriptum est: non fecit hominem: ad
ymaginem et similitudinem suam. Ho
minem ergo ex tribus consistere id est eorum
parte anima et spiritu. apostolus testis
est. dicens: ut integer. corpus et anima
et spiritus. in die domini nostri ihesu christi
seruetur. Si inter corruptibile et
immutabile tante unitatis misterium re
pugnat. ut unus tres sint. et tres
unus homo sit: quanto pulchrius et ho
nestius de trinitate accipit. quod unus
sit deus. non confusionis permixtio
ne sed unitate naturae. Hinc ergo
et alios plurimum testimoniorum
documentis reuocatur: ex epistola ibi. non
labellum iactemus tres unum deum fa
tendo. nec tue perfidie laqueis irreti
mur. dum unum deum trinitate esse in ge
nere presentem. Probat
Contra hanc quae athanasius ple
curus est. si quod est diuino repli
candum remansit in medium perferre auctorem
Arcius

Sunt quidem plurima. que
filium. et alterius nature: et
inferioris doceant esse potentie.
Sed quoniam alibi a nostris. contra illos
et errores plenius obiecta sunt: quod
opus est. hec eadem rursus repetere
et laciniola altercationi prebere ma-
teriam. Si placet igitur: de habitibus
nunc inter nos disputationibus fer-
to sententiam. **Probus**

Iam superius ite factus sum. se-
miplena non oportet sententiam
prebere: superius ut si quod vobis reman-
sit pagere dignemini. **Arcius**

De his que cognitioni tue pa-
uerunt: pronuntiare dignare.

Athanasius
Reliquarum questionum. quibus
arcius opinatur posse filium a patre
minore ostendi. principale illud est.
quod ite filius ait. pater maior me est:
quod iam cognoscitur intentille: et
huic velut capiti. circa questionum
inherentium membrum. Nam quod ait. non
potest a se filius facere quod quod. et sicut docuit
me pater. sic factio. et doctrina me-
a. non est mea. et me oportet operari
opera eius que misit me: et non a me
venit. sed ille me misit. et ego sum
ditus. et pater meus agricola. Et ego
vivo propter patrem. et quod dicit se igno-
rare fatetur. et quod patrem suum vocat
dominum. et de caluas translatione patet
et se in cruce derelictum conqueri-
tur. et quod spiritum suum patris comen-
dat. et si qua possit alia huiusmodi esse
illo respiciunt. que a nobis cum om-
ni metu et reuerentia secundum dil-

penetrationem carnis. quo non so-
lum patre. verum etiam angelis mi-
noratur. et dicta vel facta intelli-
guntur: tantoque nos beneficio eius
obnoxios. quanto hec et indigna et
se non ignoramus. que nos tanto di-
lexit amore. ut ad ista verba et tam
iniuriosa semetipsum voluerit incli-
nare. Nam quia ab angelis minor-
tatus est. iam supra ut memini
plenius docuimus: ubi dicentis a
postoli verba posuimus. Hunc autem
ihesum vidimus propter passionem
mortis. paulo minus ab angelis mi-
noratum. Quod vero et hominibus minor
fuit factus: ysaiaam audi dicentem
Vidimus eum et non erat species
ei. neque terror: sed species eius de-
specta. et deficiens supra filios
hominum. Sed et lucas euangelista
de eo ait. Et erat subditus pa-
rentibus suis. Que omnia si secundum
divinitatis formam accipiuntur:
non solum patre. sed et angelis et
hominibus inferior eius diuitas iuei-
tur. Verum quia utramque in se na-
turam habuit. dei scilicet et hominis:
utrumque nature res loquitur. atque
agitur. Neque enim eiusdem nature est.
dicere. pater maior me est: et dicere. e-
go et pater unus sumus. Dicere. non
potest a se filius facere quod quod: et dicere.
omnia quecumque pater facit eadem et filius
facit similiter. Dicere. non venit facere
voluntatem meam. et dicere. sicut pater
suscipit mortuos et vivificat: ita
et filius quos vult vivificat. Unde
et cum autoritate libere voluntatis.
lepro ait. Volo mundare. Non ergo

dnus natue est pzelepis gremio
contineri. et astrozū indicij p dīz
hominib9 subia. et ab angelis mi
nistrari. De loco ad locū fugere:
et ubiqz sui pzeleptia exhibere.
Terrena incolere: et celicia non
deserere. Temptari a dyabolo:
et eius in abyssū mittere legioēs
Esuriem sustinere: et multa mili
a hominū saturare. Aquas litice
et fluētes latices in vinū naturam
mutare: ob vnus momēti extig
uendam litim putealia pocula pol
tere. et vndoli annis perhennes
meatus tribuere. Nare equozā
trālmittere et eadē incesu mirabi
li. licet religio terore Ignorare
diem. et patre scire: duas petenti
tibus non concedere sedes. et spō
te duodecim mittere thronos. Hoc
tem formidare. et morti illudere.
Capi timere. et captiuos reduce
re: tota qz inferni iura compilare
Desolatū se conqueri: et moy
latrone patriarcham consortio a
sistere. Omnia ex nichilo condi
dille: et eorum potestate triūpha
ta. mortem accipere. Vides ergo
cognitorū horum optime probe.
in hac dispēlatione carnis assūp
te diuinitati nichil penitus fuisse
derogatum: dum cor porce humi
litate impletur officiu. vbi diui
nari coruscant miracula virtutū
Ergo equalis est patri. iuxta id
qđ dō est: et minor est patre. iux
ta id qđ homo factus est. Nec id
a. ro ego breuiter in dnū responsi
onis amulū cuncta congeſsi: quo

nis de hijs oibus questionū capi
tul latiqz pleniqz beat9 nē dispu
tauit abrozū. Cōtra quē illadi
us arriane pfidie ep̄s. dū iā credo
ille scūs humanis reb9 fuit exēp
tus: in refutatioē dī. orū ei9. qđā
credidit p̄scribēda. Si qđ q̄ nūc a
te obia potuit: ille iā suis obieci
onib9 occupauit. Cui qm iā vno
respōdi libello meli9 reoz li qđ for
te h̄ omilla vidēt. vbi pleniqz diuina
opitulāte grā explicat: vt in illo
se quoqz supatū arri9 agnoscat
Quāobzē dignā optime p̄ber. vl
timā se cognitē se re scia: Pro
post inuocabilia te bz
Simonia arrio aliqđ remā
sulle videtur: pponere nō graue ē
Quāqz ut reoz. nichil sibi respōsi
onis remanent: quib9 videtur
respōsi oib9 possit athanalū de
vni9 substantie id ē omouitō rōne
depellē. D: ne postmodū aliqđ op
pzeleptioe causet a nob9 null9 ei ad
respōdēdū locus adinat.

Areus
Nulli dubiū ē. qđ magis ar
tib9 athanalū nouit iudiciū puer
tē scūs: vt recte fidei tramitē ex
ga eos qui eam religiosius scētā
tur et colunt. tenere non possunt
Et idcirco qđ in exānie culmuns
tui. explicare non valeo. p̄ma
pis iudicio reſerua bo: vbi verita
tis intago p̄pōllet. et magis
artes non violant. vbi vere fidei
obseruatiā p̄ualete posse cre
dendū est

Athanalū

Qui suis assertionibus ad se
possunt: quibuslibet fallaciae
argumentis. vel cavillationibus ex
cusatione sibi iuvenire non desunt:
sicut nunc id facere artium. plenius
vra respiciat magnitudo Michi vero
ad omnia que ab eo in culmine vni
plentia apposita sunt: vera fidem
vindicans. respondisse sufficit.

Probus

Impitoy. et minus de laetitia
plumetis est. puitati potius
studium datur. quam veritati pacetiam
accommodat: cum id assertoribus fidei
conueniat. veritate potius sequi.
quam erroris vel fallitatis copede pre
pediri. Horum igitur mos est: qui cum
sue perfidie causa ad finem usque ve
nie conspexerint. metuens ne cum
his hominibus eorum perfidia innotescat.
ad optioris se conferre plentia:
ignoscates quam illic victoria
attritit. ubi poterit. ita liberali
sententia pmulgatur. Frustra igitur
artius videtur de vero iudicio
ad pnapis appellat plentia. cum
in conflictu certaminis nichil adu
sum se senserit puitatis: qui sua
ignauia quibuslibet modis obte
gere cupies. ad pnapis vilis est
conferre sententia. que consistit a
thanasium. ab omni defensione
quod est vni substantiae diuelli peni
tus non potuisse. Sed ut eius sup
flua decreuit itentio. eum. ne faciat
ullo modo refrenabo: ne vici pla
na non sustinet. de ademptoris
spatio glorie. Hec vero sollicitas
erit. vniusa que ab vtriusque in no

leo cognitiōe plata sunt. glorie
sclib9 pū pnapis itimae vt falli
diao ambagib9 paul amoff. ad
victorie palmam. pue fidei asser
tor valeat puenie.

Recapitu
Prob9 la^o tot9 opio
Hoc veritate et fidei. in
ter sectatores xpiane re
ligionis id est a:hanasium. label
liu. arcium. et fortim arbi se di.
Qui quā diuilitate dogmatū. et
sententiarū veritate. lōgo discrimi
nis intervallo a se iuram dirimū
t: studios9 explorat: cui. cui. et
ius nam eoz fides. et veris asserti
onibus insigniretur. Quā ut faa
lus cognoscere possit: lingillati
eos fidei sue fca pferre letētias.
ealtemqz doamētis phabilib9
roborare: mea interlocutiōe fla
gitau: obuiantibus saluet et re
fellentib9 hys q contra veient:
ut alijs defendētib9. alijs obniti
tibus. luanillie veritate agnitio
panderetur. Quā eos ita scalle:
iparū pleationū latione mōstra
tur. Cū igitur sabellio primam
disputadi licētā plultatiōe potius
et auctoritate tribuillē: talem de
deo fidei sententiā tulit. q dicit
prēm ita solitariū. et singularē.
sine vlla extantē filij. vt spūs scī
plona lbulitē. vt ipē magis filij
conleatur nomine atqz spūs scī:
trinomū asserēs dū id ē tanq si
vna spēcēs vt plona trib9 voca
buloz noibus nūcupet. nō distin
ctiōe genis. sed officij pmutatio
ne: vt pat nō qui grauit. sed q

condidit. habeatur. **I**teqz ipse
de patris nominis dignitate de
adens. per quendam nature augmen-
ta. aut potius detrimenta: in filij
nomine. ex virginis ortus nativi-
tate tranſiunt. **H**ec hec inepta eſt
et impia omniqz fidei veritate ca-
rentia: eorum qui contraveniebant
prosecutionibus manifestissime cla-
ruit. **O**stenſum naqz est multis et
copiosis divinarum lectionum proban-
tis. et patre et filium et spiritum sanctum spe-
cialiter et propriis extant personis:
et alium esse genitorem. alium genitum.
alium igenitum. atqz genitum spiritum sanctum:
habet sed et athanasij probabilem fidei
veritate. aliud esse non possunt. cum
alius atqz alius credi possint: et
perfecto sint. **O**nia vero extreme at-
qz profunde stulticie genus est. pa-
trē nominare eum qui non genuit.
et filium credere eum qui genitus
non sit: sed per inania et rebz va-
cua falſoz nominum commēta. huma-
narū mentium sensus auocare. et
iudicis sententiarū obiectioibus
fidei christiane illudere. **P**ostqz
istius erroris prodigia patuere:
sotinum fidei sue si valeret ad eum me-
a iterloactioe p̄cipi. **C**ui in ipso ple-
nitudine sue exordio dominum nomen in
p̄m putū hoīez. et ubi divinitate
vacuū fuisse allerunt: et eoulqz p̄
quosdā beate vite perfectus illustrat
eminuisse. ut in dei ac domini appel-
latione. vere trāſiret. non naturalis
dignitatis privilegio. sed accidentis
p̄be ac dignissime merito actiois:
impiū esse dicens. naturam in eo

divinitatis accipere. qui et materui
vteri gestamine vtrius. sollepnos
feminei pudoris conditiones trāſie-
rit. et ainas vagitulos ex p̄tus. e-
tatis quoqz sortient incrementa. et
in tantū nostre fragilitatis gmundi-
a non euaserit. ut temptatus sit
mori timuerit. et mortuus sit. **I**
la vero que in eius gestis miracu-
lis plena narrantur: non ut de
quod non erat egisse. sed munē pa-
troanantiū meritorū. divinitus
allerunt impetrasse. **S**ed hec eti-
am p̄brole infidelitatis doctrina
numerosis et multiplicibus docu-
mentis impia esse et inanis ap-
paruit. et deum quoqz esse. quem
ille solum hominē contenderat.
ex illo p̄cipue testimonio clari-
tatis: quod iohānes euangelista testa-
tus est dicens. **I**n principio erat
verbum. et verbum erat apud de-
um et deus erat verbum. **H**oc e-
rat in principio apud deum. **O**ni-
nia per ipsum facta sunt. et sine
ipso factum est nichil. **P**er quod
solum ante secula deum apud deū:
verum etiam totius creationis ex-
titisse auctorem declaratum est.
Plura etiam alia hys similia. si-
cut prosecutionū corpore tenetur
expresselle prolata sunt testimonia
quibus dilucide apparuit. hoc v-
bum deum de patris vtero ante se-
cula genitum. et in fine temporū
ob amorem hominū. nostri gene-
ris suscepisse naturā: in qua salva-
tur naturā vna eadē qz p̄ loca oēs
huāne fragilitate liberat passioēs

Excluso itaq; etiā solino . et ei9
errore meo interfatib9 abdicatione
pond9 omne negocij . et tota fidei
lūma . ex athanalij atq; areij al
tricationis cōflictatiōe pendebat
Quib9 cū inuēdi certaminis copi
am tribuillē? hūc athanasius si
dei sue tramitem pandit : ut pa
trē et filiū et spm scm . vni9 essēt
e vni9q; diceret esse natū . Eō
tra vō areius referbat in tantū
eos vni9 nō esse substantiē : ut dig
nitate . potentia . honore . prēm
filio multum excellere . filiū vero
intra hec et longe inferius subliſtē
diaret . Omouij quoq; vocabu
lū tanq; pegenum . et a scriptūis
diuis alienū . nuperq; ap^o nice
am argumēto potius q̄ autorita
te reptam . penitus repudiandū
aciebat : aut certe diuinis cōtineri
litteris . libimet demonstrari pol
lebat . Alioq; nois ipsius simul
faciēda cē iacturā : obnixillie po
rabat **P**z athanalij . vtrū nois
nouitate . an verbi virtute offēde
retur dū inquirēt : vtrūq; sibi ac
ri9 . displicere respōdit . **E**x quo
apparuit eum non ob hoc omou
lion suscipē nolle . q̄a nouū erat .
sed quia fidei ei9 molimina destru
ebat **S**ed dū iterū ac sepi9 appri
etate vocabuli pure et specialiter
in scripturis positi p̄tatem fla
gitaret : id athanalij allegabat .
ecclesiē consuetudinis esse . quā
do aplice fidei terminos . insolēs
et temeraria hereticę fcaudis au
dana p̄terisset . hys appositionū

nexib9 in enodabiliter vinctaretur :
quib9 ipā catholica sent9 liberta
tem . intra p̄fidie sue laqueos im
plicatā retinē putabat **E**t vt se a
thanasius antiquozū autoritate
muniret talia p̄lce consuetudinis
exēpla ptulit : que solū areij ne
gare nō posset . verū etiā pari cū
eo fidei ratione defenderet . **P**ro
posuit itaq; ad demonstrādā sup
nominū nouitatibus antiqui mo
ris regulā quidem contra sabelli
um . q̄ prēm genitum assererat .
ingenitū atq; inascibilem debere
catholicos p̄fiteri . p̄teitorū con
ciliozum decreto fuisse sanātū : cū
hoc ipsū euidentius positum . scrip
ture diuine autoritate ostendi nō
possit . **S**ed hoc p̄fitendū : et ip
sa rei veritas . et necessitas hēticę
p̄fessionis . exegit . **I**tem deū ex
deo . lumen ex lumine . filiū consi
tendum : ep̄i religionis quā arei
us tradit . lectatores i smirneli
sinodo dicūtur tradidisse **Q**ū ip
sū etiam simpliciter et specialiter
in scripturis diuinis positū . inueni
ri nō posse : et q̄ plura hys simi
lia ptulit doctrineta . q̄ gestoz se
rie tenentur exp̄rella : q̄bus offē
ditur . ad obterendas hereticoz
insolentias . nouozū noimū voca
bula fuisse p̄lūpta . **N**ec tamen e
os contra vitū apostolice sentē
tie fuisse credēdū : q̄ p̄fanos vo
cū nouitates p̄cepit euitādas .
Sed profanas inq̄t : nō religio
sas **N**am religiosū esse . igenitū
dicē p̄ter . et filiū d̄m d̄o . lūmē de

lunio vero & quoz ppianos catho-
licos nūcupat: noui nois doctur
esse vocabulū. Simili ergo modo
aiebat athanasius etiā in niceno e-
uenisse conatio: utq; areius con-
tra rem fidei. trinitō id est tres sū
stantias inducebat. omouision id
est vniū cū patre filiū substantiæ con-
sitendū. epōs censuisse. Et erat
omino consequēs. ut si omouisiū
p̄fessio tanq̄ a lege pegrina colla-
tur. trinitie quoq; inuentio pari ra-
tiōe cōsuetur. Aut certe doceret
areius trinition specialiter in lege
conscriptum: sicut athanasium. de
omouisiū p̄prietate cogebat. Sed
cū hoc penitus ostendere nequisset
claruit eum supflua de athanasio
exerisse. que ip̄e minime potuit de
mōstrare. Et cū se pari questionis
vinculo artatū cognosceret. tantē
aliquādo in eū sententiæ placitum
reflexit assensū: ut nudi sermois
p̄batione omilla. rebus atq; rati-
onib; edoceret. patris et filij aut
vnā. aut diuersas esse naturas.
Hoc hoc athanasius clarissimū
atq; aptum vniū substantiæ india-
um dabat: q̄ patre ex seipō et non
extrinsecus filiū genuisse monstra-
bat: fieriq; nō posse. aliud eum q̄
q̄ ip̄e esset edidisse: cum et diuine
generationis veritas pro sui ho-
noris reuerentia id eē credendū exi-
geret: et rem naturalium cōsuetudi-
nis autoritas inuitaret. nō posse
patris dissimilis natūe filios p̄-
creare. Et iteo scdm areij senten-
tiā. qui alterū substantiæ q̄ patris

est. filiū assererat. hoc humano
sensui intelligen dū reliquit. Ut
si vere filius in diuersitate natūe
est: nō tam genitus q̄ fact; eē vi-
deatur: sitq; vacua et ianis p̄ris
et filij appellatio. dū spectemus
magis q̄ veraciter. aut ille genu-
ille. aut hic natus p̄dicatur. Aut
si vere quidē de patre natus alle-
ritur. nec tamē cum eo vniū euis-
deq; substantiæ credit: de genitō eū
et instar aliamus mōstri aliusq;
paterna natura dicebat. editum
cōuenit p̄fiteri. Qd̄ cum scē illi at-
q; beatissime. et ineffabili non cō-
gruat mōstrari. maxime cum et
animantes ab hoc pessime condi-
onio prodigio natūa liberos red-
dicens. ne aliud q̄ qd̄ ip̄a sunt ge-
nerent: liquido p̄p̄obari eiusdem
filiū cuius pater. esse nature. Et
contra hoc. illud areius p̄cipue
opponerat. patre nō potuisse ex se
filiū generare: ne per hoc diuisio-
nis aliamus vel corruptiois viciū
videatur esse subiect; Quia si ex
semetipō ut aiebat id ē ex hoc qd̄
ip̄e est. filiū genuisse credatur. ali-
quā utiq; substantiæ sue portione
a seipō se receisse putabitur: per
qd̄ sine dubio a sue plenitudine
p̄fectiōe admodū deascens. et di-
uisus profectio. et iminutus esse
videbitur. Et obiectionis caput.
falsi athanasius veritatis ratione
submouit. esse impossibile dicē
deum qui incorporeus sit et inuisi-
bilis atq; impalpabilis. id in se
recipere et habere. qd̄ sit diuisiois

aut corruptionis vicio subiectū :
qm̄ se dūdi v̄l iminūi contrecta
biliū soleat & corporaliū esse ma
teria Deū v̄o q̄ in nullo est horū :
tale aliqd̄ oīno p̄peti nō posse .
Et ob id credē dū q̄ genuerit : q̄a
se genuisse testatus sit . Corrup
tum aut̄ hac ipsa generatōe oīno
n̄ fatēdum : q̄a semp̄ incorruptū
maxime cum pleraq; inueniatur
in rebus corporeis & corruptioni
subiectis . ita ministrari vel nasci .
vt nullum suis vnde gignantur
materiis . afferant detrimentū :
sicut lumen a lumine sumptum
l̄ accēsum . & p̄ quosdā profectū
naturaē ministratū . diminuti
onis dāpnū originali non possit
afferi materie : cum & diuus sa
cratillie v̄gins p̄tus tale aliqd̄
miro atq; inexplicabili sacramen
torū mistio fuisse . demōstrat : dū
sine dāpno pudoris deo plenū v̄te
rus vacuatur . Et si v̄ginalis ite
gritas . si natura corruptioni ob
noxia . deū pariēdo nō corrupit :
quō natura incorruptibilis p̄tis
eūde d̄m generādo corrupi potu
ille credatur ? **De** itēz atriū
p̄tis & filij lōge imparē dissimī
lemq; naturā hinc ostēdē niteba
tur . q̄ filij minore se dixit patre :
& nō suū sed eius in omib; facere
volūtatē . Imultaq; alia in hunc
sensum conuenientia de seipsa fal
sum fuisse asseruit : que michi
ad demōstrationē dissimīl̄ naturē
lat̄ imbecilla . et multū videtur i
congrua . Quali v̄ro si quilibet

filij hō . patris hoīs faciat volū
tatem . et cum sibi prestātem fate
atur atq; maiorem . diuerse po
terit esse nature : dum & si possit
pater honore p̄ferri . nō tamē na
tura discerni . **Et** quidē ego lege
atq; conditione humane nature
dixeri . **Ceterū** athanasiū mani
festiori sentētia . hui; nobis intel
ligētie viam aperuit : in qua om
ni dilacta cūctationis caligiē . da
rum veritatē lumen illuxit . **Quid**
enim ad totius erroris nebulas
effugandas dia vel credi maifest
ti; potuit : q̄ ut sicut in vno x̄po
duas credimus esse naturas . de
i scilicet & hominis : geminā quo
q; in eius verbis vel actis . rerū
cognoscām; inelle v̄tutē . ut ea q̄
de que sublimi; loquitur id ē ego
et pater vnū sum; . et cetera h̄is
similia ad deitatē referat̄ uaturā
Que vero humani; : secundū hoī
nem intelligatur fuisse locutus .
De spiritu quoq; sancto compe
tens habita disputatio est : quem
crebis a cōmuniōne nature p̄tis
et filij . p̄ creatiue p̄fessionem . lon
ge secretum atq; alienū eē puta
uit . **De** q̄ vnū eiusdemq; sit
substantiā : hinc p̄apue athanasi
us demonstrauit : dum eum ea
loq; atq; agē . q̄ nō nisi deū possi
bile sit opai v̄l loq; : taliaq; de eo
referti . q̄ nulli conueniāt creatiue
p̄doant . **Et** idō a p̄tis & filij dei
tatis v̄nitatē extraneū v̄l diuer
sum esse nō posse : quē similis at
q; eadē oꝝū v̄tus de nōstrauit **eq̄le**

Quia et reuera detestabili prauitate errore patris et filij societate alienus putatur: qui patre nominis virtutisq; honore cum eisdem obtinere monstratur. Difficilem quoque illam et ut arrius autumabat insolubilem quaestionem. quod tres unus dicitur deus. et idem tribus distingui non posse personis intentauerat: ita athenasius diuine scripture auctoritate dissoluit: ut maior sit absolutioe veritatis enodata. quam fuerat per syllogismos. veritatem plucile inuoluta. Manifestius namque docuit quod in trinitate unus deus secundum naturam unionem: non secundum distinctionem personarum. Et ideo tres. unus est deus. quia trius natura est: quia etiam multe anime. una anima. et etiam omnes homines unus homo dicitur secundum naturam conditionem. quam omnibus una est: non secundum diuersitatem alicuius personarum. Igitur qui natura unus est deus. idem in personis tres sunt: pater et filius et spiritus sanctus. Si itaque horum trium commune nomen requiramus. unus deus est: in quo uno ac singulari nomine baptismi misterium celebratur: baptizate inquit omnes gentes: in nomine patris et filij et spiritus sancti. Iuxta quoniam nominis communicationem. et pater deus: et filius deus. et spiritus sanctus deus dicitur. Et cum unusquisque eorum singulariter deus sit: deos tamen eos dicere. naturam unitam non admittit. Quam naturam nomen quod deus est. non prouti uniusque et peculiariter: sed commune nomen est. Et quod dicitur atque d

num est: plurale esse non potest. Et ideo trinitas. non pluraliter dicitur: sed unus dicitur deus. Vbi vero peculiariter alicuius. et quod in aliud non recipit: inest ibi et pluralitas. et distinctio haberi potest. Quia si pater prope dicitur et filius prope nuncupatur et spiritus sanctus prope appellatioe distinguitur. non potest pater. filius. non filius pater. non spiritus sanctus. et filius a pater intelligi: reuolue secundum distinctionem personarum tres numeratur. qui tamen secundum naturam unionem numerari non possunt. Et ideo tria sunt nomina in personis pater et filius et spiritus sanctus. unum nomen in natura deus: et ob hoc tres unus deus. Ergo non pluraliter in tribus. non diuinitas in uno admittit nomen: ac sic trinitas. unus deus est. sed naturam unitam: et unus deus. trinitas est. sed pluraliter distinctionem. Iuxta athenasium scribitur. ubi et ad hunc et plenius potest quod quod differet: cum si dicitur assertio tanta veritate auctoritate. tantaque probabiliu rerum assumpatione fulcat. ut nouo atque iustitatis actionis genere. suorum magister aduersionis testimonio comprobetur. et ipse conuictus patet atque libet: quibus testium posse putat. Dixit etiam idem athenasius tres esse personas: et una eorum esse naturam. Que sententia labelij quoque et arrii testimonio comprobatur. Nam ubi dicitur pater et filius et spiritus sanctus unus est pater. unusque naturam: ut labelij tanta vim perspicues unitatem. una et singulariter esse personam putant. Sed in tantum non est una persona. sed tres distincte: ut arrius eos iniquales et naturam dicit esse diuinos.

Ergo inequalitas arii: distincti
one indicat personarum. Cōfusio sa
bellij: naturę apertius unione ostē
dit. **F**urlius dū fotin9 ad con
firmationē sententię suę. qua pu
tat xpm purū hominē esse. illa
repliat testimonia. q̄ idē xps hu
mane consci9 naturę. aut locut9 ē
aut pēgit: id est dū prēm sibi ma
iorē. et nō suā sed ei9 dicit facere
volūtatē. et cetera hęc similia
q̄ in disputatiōis corpore plenius
vidētur ex p̄lla: cuiuscūq; atha
naly cōphat fidē. qua xpm alle
ruit hęc omnia nō scdm vitatē. sed
scdm humanitatē. quā idem gesta
bat naturā suā locutū. **D**ed
cum arius ex infirmitate diaconū
vel gestorū ei9. creaturā eū vult
intelligi. idignū videlicet iudicās
naturā in eo si omnipotē accipe
quā cōspiciat tantis necessitatū con
ditionib9 subiacuisse: nō solū p̄
hec athanaliy sententiā robust9
hēmat. q̄ in xpo scdm dispensati
ōnē carnis accipiēda eē definiuit
q̄q; viriliter aut locutus est. aut
pēgit: verūcūq; simili cū fotino p̄
fidie dialo tenet asserit9. dū ip
se pari suā. filiū dei creaturā au
sus est diffinire. **A**ut q̄ in eo sunt
dissimiles. q̄ arius celestē crea
turā et meliorē ceteris filiū di opi
natus sit: fotinus vō terrestre
vō q; tamen eorū creaturę noie co
pularē dum siue terrestrem siue
celestem dixerint. minime tamē
a creature confessione discedunt:
adimentes utriq; filio id q̄ de

prē natus est: et hoc solū ip̄o al
teriois genē idonei utriq; atha
naly sūt testes: sed et dum xpm
creaturam fatentur. errore consi
mili repūtur equales. **P**robabi
lis igitur et omni veritatē asserti
one subnixa. utpote apostolicas
traditionib9 cōmunita ex eorū ve
niens regulis. athanaliy fides
apparuit. **E**vidēt9 nāq; nobis
secundū normā catholicę fidei. v
nū deū ostendit. nō tripartitū. n̄ si
gularē. non p̄sū. nō diuisum.
nō ex diuinitate cōpositū. non qua
dam cōpositiōe unitū. sed ita pa
trem et filiū p̄p̄is extare atq; dis
tingui personis. ut tamen secundū
cōmūis naturę unioē. vn9 sit de9
Alla quoq; anihū fabularū signē
ta q̄b9 arius et fotin9 pariterq;
sabellius dubia vocabulorū noia
p̄ri et filio tribuebāt dū vn9 eum
ip̄m sibi filiū effectū. alij eum nō
tam genuisse q̄ creasse manillie
iacitabāt veritatē assertiōe destruci
rellēt. **N**ā licet p̄ varios erroz iel
lerit calles: ad vnū tñ p̄pitū pue
nerūt. **T**oti eni prēm nō genuisse
dixerūt. **S**i q̄dē sabellij et fotin9
agta hoc impietate asseruē nisi s̄:
arius vero in p̄ma quidē disputa
tionis fronte subtil9 eludēdū puta
uit: sed p̄ illu certaminis hoc ip
sum p̄tinacū ipudētia defensauit al
terēs patrem nō ex seipō genuis
se. sed extrinsec9 filiū creasse: ac p̄
hoc scdm istorū nefandos erroz.
frustra dicitur pater si n̄ genuit.
incallū appellatur filius. quem

genitū nō eē . heretica impietas de
finitur **D**z q̄ h̄ p̄m̄ta fuerit vanis
sime sup̄stitionis aptissima atha
nasil9 veritate p̄davit : ostēde no
patre vere genuisse . et filiū ip̄a pa
trni nois veritate . vere genitū eē
Cellit igitur mēdanū veritati : et
omnis fucus adulterini dogmatis
integritate fidei manifestata . tantē
aliquādo evanuit **A**tqz tota nebu
lose assertiois caligo q̄ crasso per
fidie velamine . humanas obdux
erat m̄tes . nitore fulgentē fidei
adpurū vsqz discussa ē : vt ne ve
stigiū quidē sui potuerit erroris re
linq̄re **U**nde hortor et simul in cō
mune suadeo cūctos . q̄ se nouerūt
fabellij arrij et fotini vel cuiuslibz
alteri9 ficti dogmatis errorib9 im
pliatos . si p̄pe saluti consulūt . si
lumini veritatē nō p̄ferūt . si libi
obesse nolūt . q̄ tam diu a verita
tis lumine . p̄ palpabiles ianiū o
pionū tenebras errauerunt . si
libi p̄deē cupiūt . q̄ xpiani dicūt :
omni verecūdie pudore postposito .
relinquētes noxia p̄m̄ta erroris
q̄bus verū tepille fallebātur . et q̄
bz sub p̄textu xpiani nois . a xpi
confessione paul extorres habebāt
totis virib9 . totiqz fidei milib9 .
ad verū et rectū aplice fidei tramitē
cui9 athanasil9 ydone9 et fidelis
assertor extitit . retinēdū onus se
stinare contendāt : vt vere itegre qz
cōfessionis p̄munū . idubitata loz
te capelcāt .

Expliat liber terci9 sāci atha
nasilij de fide catholica

